

Lokalni akcijski plan zapošljavanja u općini Posušje 2017 – 2020

Posušje, svibanj 2017. godine

Ovaj dokument je razvijen uz podršku Agencije za međunarodni razvoj Sjedinjenih Američkih Država (USAID), kroz projekt RAST. Stavovi autora sadržani u ovom dokumentu ne moraju odražavati stavove USAID-a ili Vlade SAD-a. Projekt RAST (Restoring Accountability and Supporting Transformation), koji implementira Catholic Relief Services, podržava jedinice lokalne samouprave da unapređenjem svog djelovanja i jačanjem odgovornosti poboljšaju ekonomski razvoj i kvalitet života građana.

Sadržaj

DIO PRVI – UVOD.....	4
Uvod (veza i usklađenost sa strategijama i planovima zapošljavanja viših razina vlasti, dokumenti i preporuke međunarodnih organizacija, EU, ILO isl).....	4
DIO DRUGI – ANALIZA STANJA NA PODRUČJU OPĆINE	6
2.1. Opći podaci (geografski položaj , putna infrastruktura i povezanost).....	6
2.2. Demografske karakteristike (zadnje 3 godine).....	8
2.2.1. Ukupan broj stanovnika (demografska kretanja, gustoća naseljenosti)	8
2.2.2. Struktura stanovništva (spolna, starosna, prema radnoj aktivnosti)	9
2.3. Nezaposlenost (zadnje 3 god)	11
2.3.1. Kretanje nezaposlenosti	11
2.3.2. Struktura nezaposlenosti (prema spolu(žene), starosti (mladi) ,obrazovanju i stručnoj spremi, dužini čekanja).....	11
2.4. Zaposlenost (zadnje 3 god).....	12
2.4.1. Kretanje zaposlenosti	12
2.4.2. Struktura zaposlenosti (prema sektorima,spolu,starosti, stručnoj spremi).....	13
2.4.3. Neto plaće i siva zona zaposlenosti	14
2.5.1. BDP (općine, županije, federacije).....	14
2.5.2. Struktura registriranih gospodarskih subjekata prema područjima KD BiH (obrti, tvrtke, zaposlenost)	15
2.5.3. Analiza najvažnijih gospodarskih grana.....	17
2.5.4. Analiza uvoza i izvoza (usporedna lista sa općinama u županiji).....	17
2.5.5. Analiza investicija	19
2.5.6. Poslovne zone i prostorno- planska dokumentacija	20
2.5.7. Aktivnosti općine na unapređenju poslovnog okruženja	21
2.5.8. Realizacija mjera aktivne politike zapošljavanja na razini općine	21
2.6. Pregled obrazovanja.....	22
2.6.1. Struktura srednjeg obrazovanja (vrste škola, zanimanja, broj učenika po zanimanju i spolu, analiza programa obrazovanja)	22
2.6.1. Stanje visokog obrazovanja (broj studenata, struktura po fakultetu,spolu , stipendije) .	23
DIO TREĆI – PROCES IZRADE LAPZ.....	24

3.1. Mapiranje zainteresiranih strana u procesu izrade lokalnog akcijskog plana zapošljavanja	24
3.2. Analiza problema zapošljavanja u općini i potencijali zapošljavanja na lokalnoj razini	30
3.3. SWOT Analiza	32
3.4. Akcijski plan zapošljavanja općine za razdoblje od 3 god	33
3.5. Implementacija i strukture upravljanja	41
3.6. Monitoring i evaluacija	42

DIO PRVI – UVOD

Uvod (veza i usklađenost sa strategijama i planovima zapošljavanja viših razina vlasti, dokumenti i preporuke međunarodnih organizacija, EU, ILO isl)

Općina Posušje izradom lokalnog akcijskog plana zapošljavanja želi da sustavno uredi i riješi problematiku zapošljavanja na području općine, u suradnji sa ključnim sudionicima ili akterima koji mogu pružiti podršku u uspješnoj provedbi mjera zapošljavanja. On predstavlja jedan od ključnih strateških razvojnih dokumenata općine.

Općina Posušje se prijavila za sudjelovanje u procesu BFC certifikacije krajem 2015 god. Riječ je o programu certifikacije općina sa povoljnim poslovnim okruženjem koji omogućava ocjenu kvaliteta lokalnih zajednica u pogledu investicijskih potencijala, infrastrukture, usluga i informacija koje nude potencijalnim investitorima i postojećem gospodarstvu. Certifikat o povoljnom poslovnom okruženju predstavlja svojevrsnu garanciju investitorima da određena lokalna samouprava pruža visoku razinu usluga kompanijama. Dana 25.04.2017. godine je obavljena posjeta verifikacijskog povjerenstva kao posljednja faza u procesu certifikacije općine i očekuje se pozitivno izvješće i dobijanje BFC certifikata kojim bi općina Posušje stekla status prve općine u Hercegovini sa povoljnim poslovnim okruženjem.

Lokalni akcijski plan zapošljavanja općine Posušje za period 2017- 2020 godine predstavlja osnovni instrument sprovođenja aktivne politike zapošljavanja u ovom periodu. Njime se definiraju ciljevi i prioriteti politike zapošljavanja i utvrđuju programi i mjere koji će se realizirati, kako bi se postigli postavljeni ciljevi i omogućilo održivo povećanje zaposlenosti.

Pri izradi LAPZ-a općine Posušje za period 2017- 2020 godine uzeti su u obzir ciljevi, prioriteti i smjernice Europske strategije 2020. koje se odnose na zapošljavanje i kojom pametan, održiv i inkluzivni rast ekonomije stvara mogućnost za visoku stopu ili razinu zaposlenosti, produktivnosti, socijalnu i teritorijalnu koheziju.

U definiranje i izradu LAPZ-a uključeni su socijalni partneri, relevantne institucije i akteri, kako bi se različitim pristupima omogućilo svestrano sagledavanje i prilikom realizacije planiranih programa i mjera ostvarili rezultati sa dodatnom vrijednošću.

Lokalni akcijski plan zapošljavanja je izrađen od strane Savjeta za zapošljavanje uz tehničku podršku regionalne razvojne agencije REDAH Mostar. Izradu dokumenta je financirala Američka agencija za međunarodni razvoj- USAID u sklopu projekta RAST kojeg provodi organizacija Catholic Relief Services -CRS.

Savjet za zapošljavanje formiran je odlukom općinskog načelnika broj: 01-9/17 , 26 siječnja 2017. godine. Savjet sačinjava 9 članova: predstavnici općinskih službi, predstavnik Udruge gospodarstvenika Posušje, predstavnik Srednje strukovne škole Posušje, predstavnik Vijeća mladih općine Posušje, predstavnik Ministarstva gospodarstva ŽZH i predstavnik Službe za zapošljavanje Zapadnohercegovačke županije – podružnica Posušje.

Bosna i Hercegovina je ratificirala Konvenciju Međunarodne organizacije rada (ILO) o politici zapošljavanja broj 122 iz 1964 godine. Na razini Bosne i Hercegovine i Federacije BiH ne postoji ažurirana sektorska strategija zapošljavanja.

Sustav je usložen postojanjem nekoliko razina nadležnosti. Sustav je fragmentiran sa funkcijama koje su dodijeljene različitim administrativnim razinama i malo koordinacije kako na horizontalnoj, tako i na vertikalnoj razini. Funkcije radne administracije koje spadaju u nadležnost entiteta i BD BiH obuhvaćaju 178 institucija. Na državnoj razini državno Ministarstvo civilnih poslova BiH i Agencija za rad i zapošljavanje BiH imaju koordinirajuću ulogu. Izrada, implementacija i sprovođenje

zakonodavstva se odvija na razini entiteta i BD BiH. Nadalje, pitanja koja se odnose na kolektivno pregovaranje, inspekciju rada, uvjete rada, sigurnost i zaštitu zdravlja na radu i plaće, su također na razini entiteta i BD BiH.

EU OKVIR

U slučaju BiH, potencijalnog kandidata za članstvo u EU, europski okvir zapošljavanja se može promatrati na kratkoročnoj i dugoročnoj osnovi. Kratkoročni okvir je proizišao iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju i Sporazuma o europskom partnerstvu, dva dokumenta koja definiraju ciljeve kratkoročne i srednjoročne suradnje (obveze i odgovornosti) između Bosne i Hercegovine i Europske unije. Dugoročni okvir je definiran kroz Europsku strategiju zapošljavanja, ključni dokument koji osigurava koordinaciju politika zapošljavanja u svim zemljama članicama. Ovaj okvir se također koristi kako bi se osiguralo da zemlje kandidati prilagode svoje institucije i politike u skladu sa Europskom strategijom zapošljavanja, te na taj način omoguće punu realizaciju dijela Ugovora o pristupanju koji se odnosi na zapošljavanje.

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju

Proces stabilizacije i pridruživanja (Stabilization and Association Process – SAP) predstavlja okvir za BiH na putu približavanja ka EU. U tom procesu, BiH se stimulira da unaprijedi demokraciju, promovira održiv ekonomski rast s ciljem ostvarenja trajne ekonomske, socijalne i političke stabilnosti koja se garantira kroz bliže veze sa Europom, i na kraju, članstvom u EU. SAP proces ima zadatak da: „Održi stabilne demokratske institucije; osigura primjenu vladavine prava; i održava otvorenu, prosperitetnu ekonomiju utemeljenu na Europskim praksama i standardima. Između svake pojedine zemlje i EU uspostavljaju se snažne veze kroz tri najvažnija mehanizma: (a) trgovinu, (b) finansijsku pomoć, i (c) ugovorne odnose. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju je u lipnju 2008. godine potpisan između BiH i zemalja članica EU.

EU predlaže osam smjernica za politike zapošljavanja:

- **Smjernica br. 17:** Implementirati politike zapošljavanja čiji je cilj postizanje pune zaposlenosti, unaprjeđenje kvaliteta i produktivnosti rada, te jačanje socijalne i teritorijalne kohezije.
- **Smjernica br. 18:** Promovirati cjeloživotni pristup radu.
- **Smjernica br. 19:** Osigurati inkluzivna tržišta rada, unaprijediti atraktivnost rada i postići da se rad isplati za osobe koje traže posao, uključujući i pripadnike ugroženih grupa i neaktivne.
- **Smjernica br. 20:** Unaprijediti usklađenost ponude i potražnje na tržištu rada.
- **Smjernica br. 21:** Promovirati fleksibilnost u kombinaciji sa sigurnošću radnog mjesta i smanjiti segmentiranost tržišta, uz uvažavanje uloge socijalnih partnera.
- **Smjernica br. 22:** Osigurati da troškovi rada i mehanizmi utvrđivanja plaća budu takvi da doprinose zapošljavanju.
- **Smjernica br. 23:** Povećati i unaprijediti ulaganja u ljudski kapital i resurse.
- **Smjernica br. 24:** Prilagoditi sustave obrazovanja i obuke da odgovore na nove zahtjeve na tržištu rada.

DIO DRUGI – ANALIZA STANJA NA PODRUČJU OPĆINE

2.1. Opći podaci (geografski položaj , putna infrastruktura i povezanost)

Površina općine Posušje je 461,1 km². Nadmorska visina mjesta Posušja je 675 mnnv, najviša točka je 2228 mnnv, a najniža 500 mnnv. Općina Posušje ima 20 698 stanovnika (po popisu iz 2013. godine). Gustoća naseljenosti je 45,11 stanovnika po km². U usporedbi s ostalim općinama u FBiH, općina Posušje se nalazi na 16. mjestu po gustoći naseljenosti, što je svrstava među rjeđe naseljene općine u Federaciji.

Klima u općini Posušje je sredozemna i umjereno kontinentalna, barem za onaj prostor općine koji je uglavnom ili 99 % nastanjen i gdje se odvija gospodarski i svaki drugi život. Vrlo malim dijelom teritorija općina spada u planinsko područje i to na prostoru Parka prirode Blidinje, te se može reći da na tim prostorima ima utjecaja i planinske klime.

Bitno je napomenuti da na prostoru općine ima oko 2200 sunčanih sati u godini ili oko 170 dana u godini.

Također, u ljetnim periodima, uglavnom na prostoru općine Posušje, kao i šireg okruženja, vladaju sušni periodi, što je bitno ograničavajući čimbenik za razvitak poljoprivrednog sektora. Prosječna godišnja količina padalina za prostor općine Posušje je oko 1200 mm padalina.

Općina Posušje prostire se u sredini zemljopisnog pojma zapadna Hercegovina uz granicu s Republikom Hrvatskom, odnosno na jugu graniči sa općinom Imotski i susjednom općinom Grude. Jugoistočno graniči s općinom Široki Brijeg. Na sjeveru i sjeveroistoku nalaze se općine Tomislavgrad i Jablanica. Obuhvaća na sjeveru prostor Parka prirode Blidinje s Blidinjskim jezerom, površine 3,2 km² i najveće dubine 4,5 m, a nalazi se na 1182 mnnv i planinom Čvršnicom kao najvišom planinom cijele Hercegovine, na kojoj se nalazi vrh Pločno na 2228 mnnv, što je i najviša točka općine, a najniža točka je u Podbiloj na 405 mnnv. Grad Posušje kao upravno i administrativno sjedište općine nalazi se na 670 mnnv, a prostorno grad se prostire kao naseljeno mjesto na 2,21 km². Općina je brdsko-planinskog reljefa.

Što se tiče površinske i dublje građe tla na prostoru općine Posušje ona je takve strukture da obiluje krečnjačkim stijenama pogodnim za proizvodnju velikog broja građevinskih materijala ili finalnih proizvoda od različitih vrsta kamena. Također, u Posuškom polju postoje velike količine gline pogodne za industrijsko iskorištavanje u budućnosti.

U geološkoj strukturi tla postoje značajne količine boksita, što također predstavlja veliku mogućnost za razvitak rudarstva, tim više što postoje i kadrovi za to profilirani kroz dugogodišnji rad u «DP Boksit» Posušje.

Na cijelom prostoru općine Posušje biljni pokrov je raznovrstan i bogat s obzirom na broj biljnih vrsta i njihovu biodinamiku. To su livade i pašnjaci bogati raznolikim ljekovitim biljem i raznovrsnim travama koje služe za ispašu ili sijeno. Također su zastupljene i šumske površine s različitim vrstama drveta među kojima prevladava bukva na višoj nadmorskoj visini i hrast u nižim predjelima općine tj. do oko 1000 mnv. U manjoj količini rasprostranjena je i crnogorična visoka šuma i to na prostoru sjevernih padina Čvrsnice. Najveća šuma se nalazi iznad Rakitna u Bosiljni, gdje raste vrlo kvalitetna bukva pogodna za industrijsko iskorištavanje.

S obzirom na činjenicu da se Posušje nalazi na sjecištu puteva: Livno-Mostar i Sarajevo-Split, to Posušju daje dobru regionalnu prednost u prometnom smislu.

Također, veliki nedostatak u prometnom smislu jeste nekoliko uskih grla prema Mostaru kao gospodarskom i sveučilišnom središtu Hercegovine, a time i općine Posušje, odnosno koridoru Vc čija je izgradnja u tijeku. Ovaj problem prometne neprotočnosti uzrok je prvenstveno dionica državne ceste Vranić-Kočerin i Vranić-Crnašnica, koje su još uvijek uglavnom austrougarske trase od točno prije sto godina i treba ih u što skorijem vremenu rekonstruirati kako bismo dobili prometnicu sa tri traka, koja bi omogućila da prometna udaljenost Posušje-Mostar bude oko 35 min sigurne vožnje.

Na prostoru općine ima 18 km magistralnih cesta, regionalnih 80 i lokalnih cesta 124 km. Jedan od nedostataka u prometnoj povezanosti jeste i nedostatak sjeverne gradske zaobilaznice koja bi povezala prometni rotor na Ričini s cestom Posušje-Rakitno-Blidinje.

Generalno se može kazati da je grad Posušje dobro prometno riješen, jer ima izgrađen glavni vanjski prometni prsten i niz unutarnjih prometnih prstenova međusobno gusto povezanih lokalnim poprečnim ulicama.

Općina Posušje je jedna od četiri općine u Zapadnohercegovačkoj Županiji i jedna je od najmlađih općina ne samo u županiji već i šire. Naime, broj učenika osnovnog obrazovanja u općini Posušje se u posljednjih sedam godina kreće iznad 2000 učenika, što općinu svrstava u skupinu općina s mladom populacijom.

Prema metodologiji Zavoda za programiranje razvitka Federacije BiH općina Posušje spada među razvijenije općine u Federaciji Bosne i Hercegovine. Općinu također karakterizira snažno razvijen poduzetnički duh. Naime, općina Posušje ima najveći broj poslovnih subjekata na 1000 stanovnika u odnosu na ostale općine u ŽZH.

Općina Posušje je izradila i usvojila Integriranu strategiju razvoja općine Posušje za razdoblje od 2014-2023 godine kao glavni razvojni dokument koji definira pravce razvitka, strateške ciljeve, te sektorske ciljeve i prioritete razvitka općine Posušje.

Integrirana strategija uvelike definira buduće pravce razvitka općine Posušje a koji su relevantni i iz aspekta ovog dokumenta, odnosno definiranja potrebnih zanimanja ko i preporuka za uvođenje novih zanimanja. U tom smislu u strategiji su u okviru plana gospodarskog razvitka prepoznata tri glavna cilja gospodarskog razvitka općine koja usmjeravaju i poželjna kretanja u segmentu tržišta rada. Ti ciljevi se odnose na proizvodno poduzetništvo, poljoprivredu i turizam.

Ukoliko se bude aktivno radilo na provedbi mjera i projekata iz strategije za očekivati je i veću potražnju za specifičnom radnom snagom, odnosno za specifičnim vještinama i kompetencijama.

2.2. Demografske karakteristike (zadnje 3 godine)

2.2.1. Ukupan broj stanovnika (demografska kretanja, gustoća naseljenosti)

Uzimajući u obzir da u Bosni i Hercegovini nije bilo popisa stanovništva od 1991. godine, do 2013., za bilo koje potrebe broj stanovnika se temeljio na procjenama, bilo da se radi o statističkim podacima ili procjenama od strane općine.

Međutim, ako analiziramo postojeće podatke o broju stanovnika, koji se temelje na popisu iz 2013. god. iznosi 20 698, u odnosu na broj stanovnika prema popisu iz 1991. godine, vidjet ćemo da je došlo do povećanja broja stanovnika. U tabeli ispod dan je prikaz broja stanovnika općine Posušje po mjesnim zajednicama s procjenom kretanja broja stanova i domaćinstava.

Tabela 1. Broj stanovnika po mjesnim zajednicama s procjenom u budućnosti

	Mjesna Zajednica	Broj stanovnika 1991. godine (po popisu)	Broj stanovnika 2013. god. (po popisu)	Broj stanova	Broj domaćin stava	Domać. koja se bave polj oprivred.
1	Batin	617	719	224	191	101
2	Čitluk	920	1168	325	303	87
3	Osoje	634	709	208	185	82
4	Podbila	149	150	57	46	23
5	Zavelim	247	212	73	65	8
6	Posušje Istok	3901	1773	1856	1602	247
7	Rastovača	1394	2638	644	633	145
8	Sutina	1282	854	292	231	111
9	Tribistovo	273	179	113	52	16
10	Vinjani	1145	1439	464	339	133
11	Vir	1643	1647	494	415	180
12	Poklečani	1552	1907	668	434	246
13	Zagorje	942	716	246	188	115
14	Posušje Jug	---	2275			
15	Posušje Zapad	---	2327			
16	Gradac	---	768	192	173	64
17	Broćanac	1217	364	295	141
	UKUPNO	16 659	20 698	6220	5150	1699

*Posušje je na popisu 1991 imalo 3901 stanovnik,a na popisu 2013 god je imalo 6375 stanovnika

Kao što je vidljivo iz tabele procjenjuje se da će broj stanovnika u općini Posušje rasti. Ove procjene se temelje na statističkim podacima posušskog dekanata na kraju 2010. godine¹.

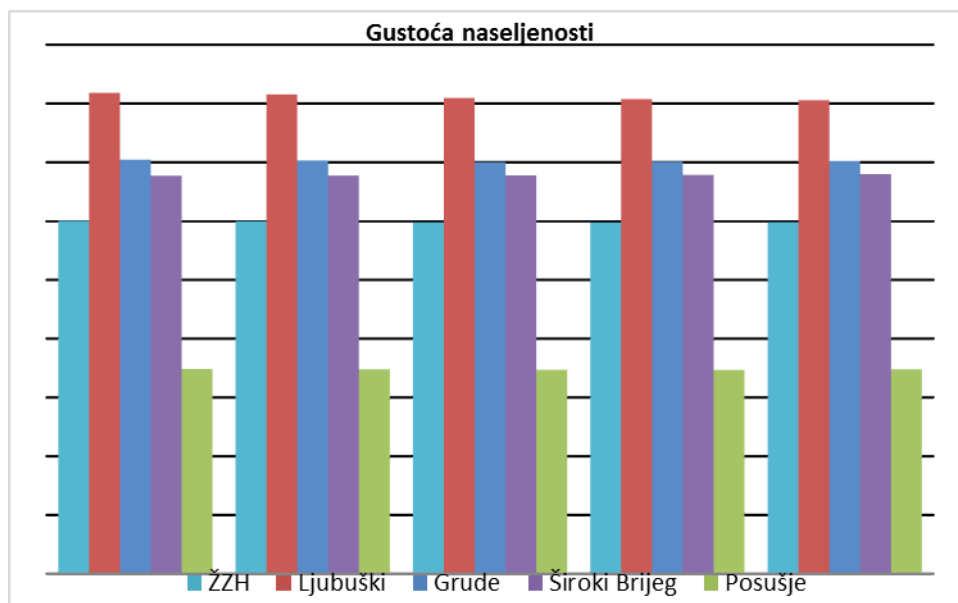
Što se tiče prostornog rasporeda stanovništva, vidljivo je da je u općini Posušje najnapučenije Posušje, te potom Broćanac, Vir, Poklečani, Rastovača, Sutina i Vinjani.

U pogledu gustoće naseljenosti općina Posušje je općina s najmanjom gustoćom naseljenosti u Zapadnohercegovačkoj županiji. Ovo je prvenstveno zbog toga što općina Posušje ima velik obuhvat na planinskim i brdskim područjima koja su nenaseljena. S obzirom da općina Posušje ima oko 45 stanovnika na kvadratni kilometar svrstavamo je u izrazito ruralne sredine.² Međutim, ovo može predstavljati i stanovito priliku za razvoj a ne nužno ograničenje. U tom pogledu možemo spomenuti

¹ Podaci kao podloga za statističku procjenu rasta stanovništva preuzeti sa službene stranice posušskog dekanata. Ovi podaci su najvjerodostojniji jer po župama se nalazi najrealnij pregled pučana.

² Prema OCED metodologiji ruralno područje smatra se područjem koje ima ispod 150 stanovnika na kvadratni kilometar.

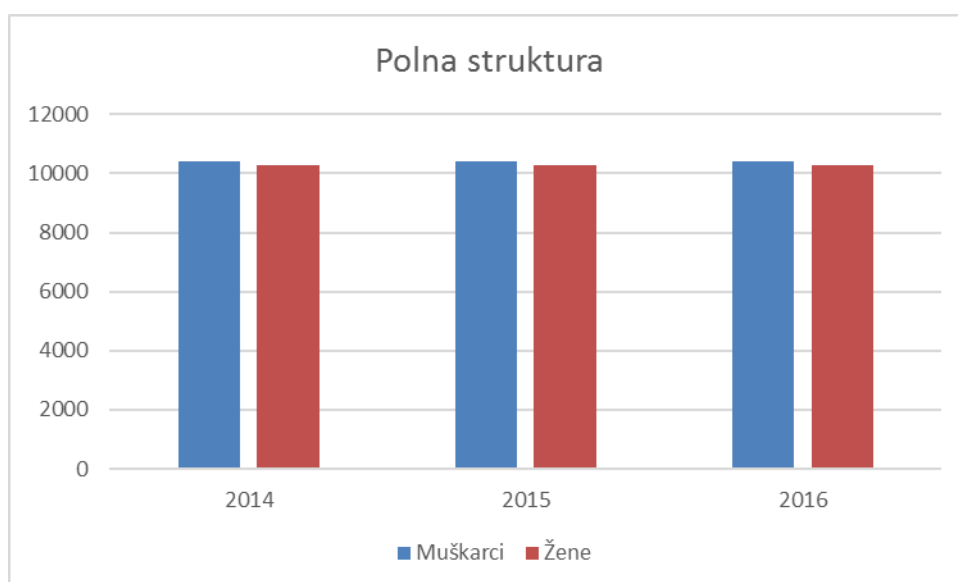
primjer Rakitna, odnosno mjesnih zajednica Poklečani i Sutina u Rakitnu, koje se nalaze u planinskom području ali su u isto vrijeme jedne od najnaseljenijih mjesnih zajednica u općini Posušje.

Slika 1. Prikaz gustoće naseljenosti

2.2.2. Struktura stanovništva (spolna, starosna, prema radnoj aktivnosti)

Glede strukture stanovništva, tj. odnosa muškog i ženskog stanovništva, može se kazati kako je u općini Posušje ta struktura u potpunosti uravnotežena. Ovaj pokazatelj je isti na razini cijele županije, s tim što je u općini Posušje izraženiji.

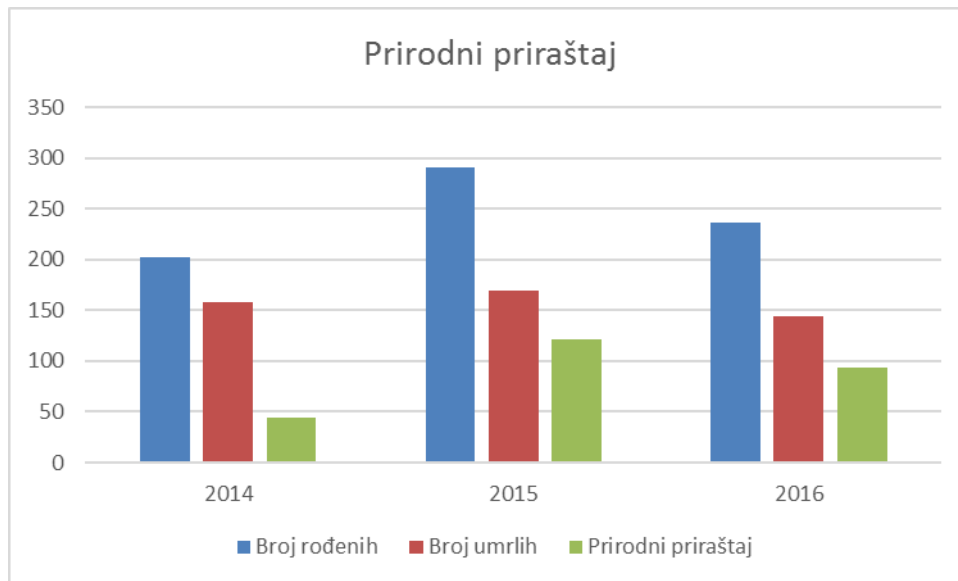

Slika 2. Spolna struktura u općini Posušje

Posušje nosi i atribut najmlađe sredine u Bosni i Hercegovini. Da je to doista tako, pokazuju podaci da je u posuškoj populaciji najviše onih između 15 i 19 godina (1702), potom onih između 20 i 24

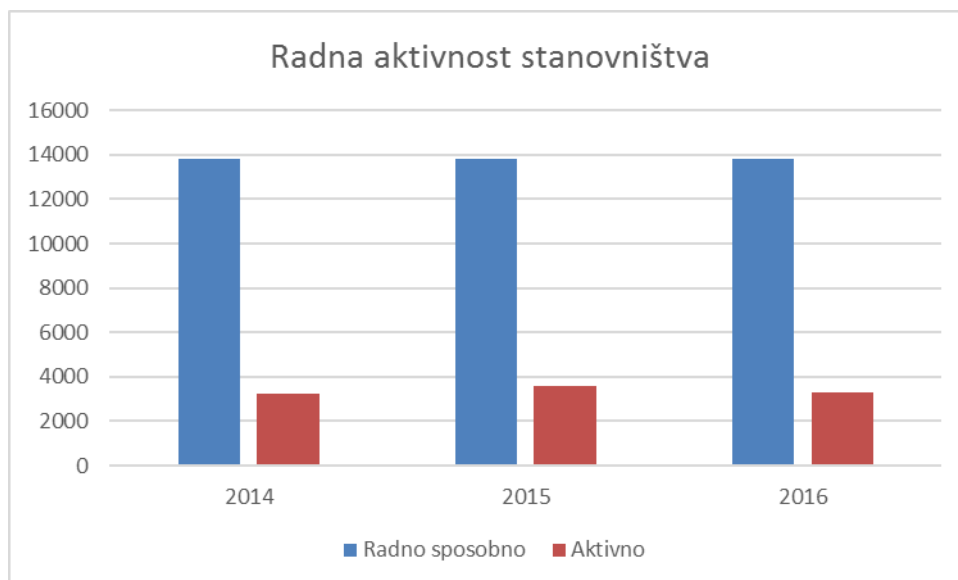
godine (1512),slijede stanovnici koji imaju između 40 i 44 godine (1536) itd. Inače, nedavni popis kaže da je prosječna starost posušskog stanovnika 36,37 godina.

Što se tiče prirodnog priraštaja i tu je situacija povoljna i sa sljedeće slike se vidi da općina Posušje ima pozitivan prirodni priraštaj u posljednje 3 godine.

Slika 3. Prikaz prirodnog priraštaja u općini Posušje

U općini Posušje ima 13798 radno sposobnog stanovništva, dok broj radno aktivnih varira iz godine u godinu, i može se konstatirati da je postotak zaposlenosti u općini Posušje oko 24% u odnosu na radno sposobno stanovništvo.

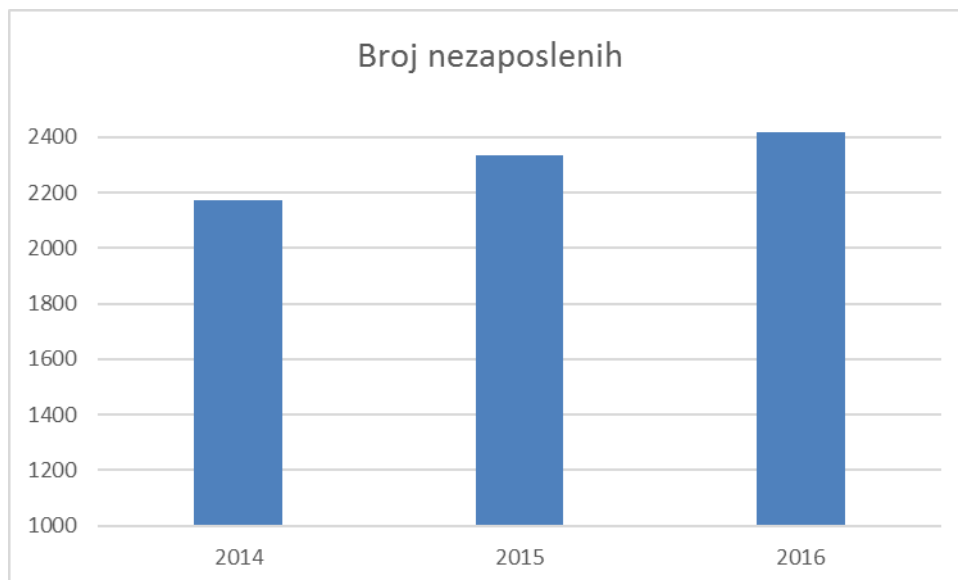

Slika 4. Prikaz radne aktivnosti stanovništva u općini Posušje

2.3. Nezaposlenost (zadnje 3 god)

2.3.1. Kretanje nezaposlenosti

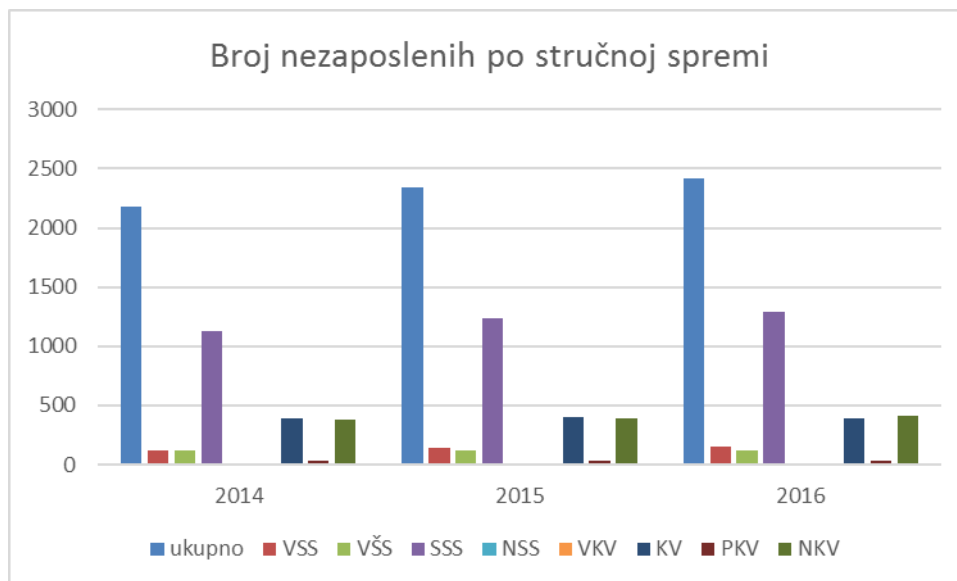
Kada promatramo broj nezaposlenih u posljednje 3 godine možemo vidjeti da je ovaj trend izuzetno nezadovoljavajući. Javlja se kontinuiran i „stabilan“ rast broja nezaposlenih osoba, gdje se broj nezaposlenih od 2014. do 2016. godine povećao za 243 nezaposlena, dok se broj zaposlenih u istom promatranom razdoblju povećao za 447. (Slika 5.)

Slika 5. Prikaz broja nezaposlenih u općini Posušje

2.3.2. Struktura nezaposlenosti (prema spolu(žene), starosti (mladi) ,obrazovanju i stručnoj spremi, dužini čekanja)

Glede strukture nezaposlenih prema stupnju stručnog obrazovanja (Slika 6.) najviše je nezaposlenih sa srednjim stručnim obrazovanjem, s tim da isti u promatranom razdoblju od zadnje 3 godine ima stalnu tendenciju rasta. Na drugom mjestu po broju nezaposlenih su KV i NKV radnici. Broj nezaposlenih sa visokom stručnom spremom u zadnje 3 godine se povećao za 36 ili procentualno oko 24%, dok je u promatranom trogodišnjem razdoblju broj nezaposlenih sa višom školskom spremom porastao za 4%.

Slika 6. Prikaz broja nezaposlenih po stručnoj spremi

Najnoviji podaci po pitanju nezaposlenih osoba iz travnja 2017. godine su pozitivni i broj nezaposlenih osoba je smanjen za 31 osobu i on u travnju 2017. godine iznosi 2387 osoba od čega su 1328 nezaposlene osobe ženskog spola.

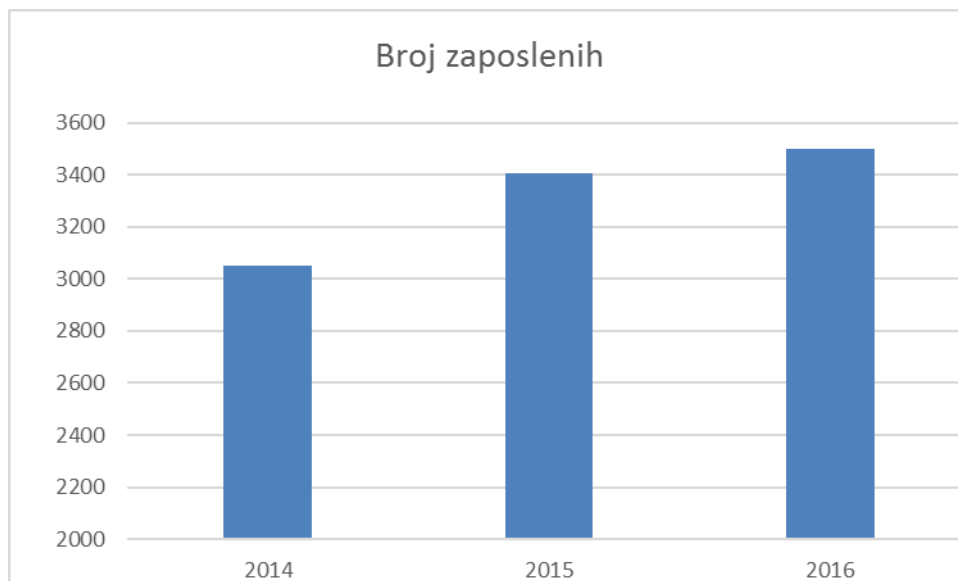
Prema starosti najviše nezaposlenih osoba je starosne dobi od 25-29 godina (389), te starosne dobi od 20-24 godine (361), kao i osoba starosne dobi od 45-49 godina (292) i osoba starosne dobi od 50-54 godine (276) što ukazuje na neophodnost kreiranja mjera potpore zapošljavanju mlađih osoba do 30 godina starosti, kao i mjera za zapošljavanje osoba starosne dobi od 45-55 godina.

Podaci vezani za dužini čekanja na zaposlenje govore da je najviše nezaposlenih koji na posao čekaju preko 9 godina (470), a zatim slijede osobe koje na posao čekaju od 3-5 godina (315). Značajan broj nezaposlenih čeka na posao manje od 6 mjeseci (240). Iz ovih podataka je vidljivo da najveći broj osoba koje na posao čekaju preko 9 godina su ili nezapošljive, ili rade u zoni sive ekonomije.

2.4. Zaposlenost (zadnje 3 god)

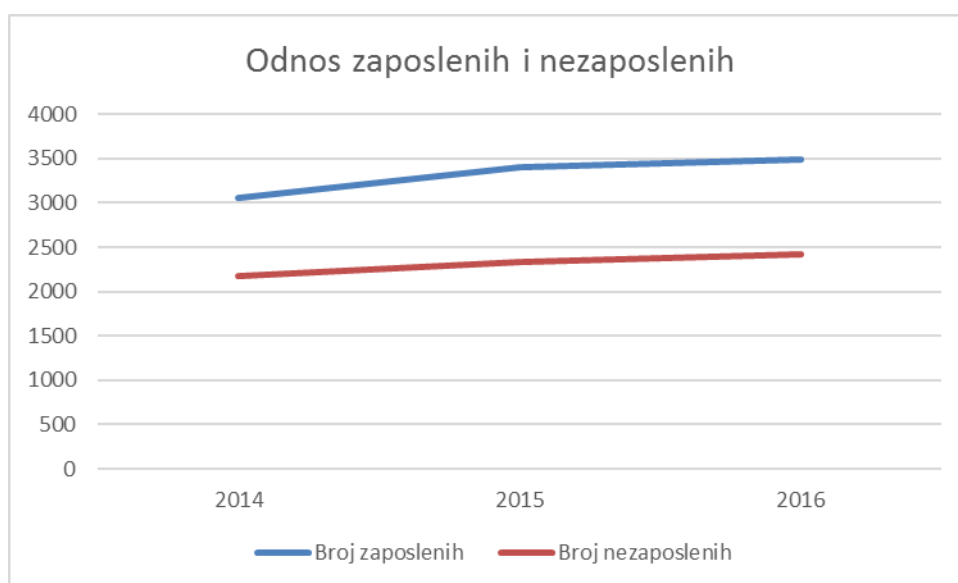
2.4.1. Kretanje zaposlenosti

Glede općeg kretanja zaposlenosti iz Slike 7. je vidljivo da u posljednje 3 godine se desio pozitivan pomak i povećanje broja zaposlenih za 447 osoba ili za skoro 13 %.

Slika 7. Prikaz broja zaposlenih u općini Posušje

Dakle, kada promatramo razdoblje od zadnje 3 godine (Slika 8.) broj zaposlenih se povećao za 447 dok se broj nezaposlenih povećao za 243. Ako se ovakav trend nastavi u idućem razdoblju, odnosno ako se ne poduzmu određene mjere ka aktivnom zapošljavanju ili smanjenju nezaposlenosti, ili oboje, onda će se dodatno povećavati broj nezaposlenih u općini Posušje.

Slika 8. Prikaz odnosa zaposlenih i nezaposlenih

2.4.2. Struktura zaposlenosti (prema sektorima, spolu, starosti, stručnoj spremi)

Podaci koji se tiče zaposlenosti po sektorima ili gospodarskoj grani dostupni su samo na razini županije. Međutim, u općini Posušje je sektorska usmjerenost vrlo mala pa se eventualno može na osnovu podataka o broju poduzeća i opisu djelatnosti donekle procijeniti da u djelatnostima trgovine

radi oko 1400-1500 radnika, u djelatnosti pružanja usluga oko 1100-1200 radnika, u proizvodnim djelatnostima raznih vrsta oko 550-600 radnika i špeditorske i usluge transporta oko 100 radnika.

Od ukupnog broja zaposlenih 3498 muškarci čine 1848, a žene 1650. Prema stručnoj spremi od ukupnog broja zaposlenih 942 osobe imaju visoku ili višu stručnu spremu. Srednju stručnu spremu posjeduju 1739 zaposlene osobe, pa dalje kako slijedi: VKV 12, KV 453, PKV 22, NKV 116 i NSS 157.

Što se tiče starosne strukture zaposlenih oko 30 % zaposlenih pripada u kategoriju od 25 -29, zatim kategorije od 30-34, 35-39,40-44 čine po cca. 15 % udjela u zaposlonosti, a kategorije od 45-49,50-54,55-59,60-64 čine po 5 % zaposlenih.

Navedeni podaci se odnose na 2016. godinu.

2.4.3. Neto plaće i siva zona zaposlenosti

Neto plaća imaju trend stagnacije već nekoliko godina unazad, čak i smanjenja iznosa neto plaće. Općina Posušje je ispod prosjeka u Županiji zapadnohercegovačkoj, a još značajnije manje plaće su u odnosu na Federaciju BiH. Ovaj trend se nažalost nastavlja i prosječna neto plaća u općini Posušje u 2016. godini iznosi 655 KM, dok podaci za više razine vlasti za 2016. godinu još nisu obrađeni.

Tabela 2. Prikaz odnosa neto plaće u općini Posušje, ŽZH i FBiH

Plaća u KM	2013	2014	2015
Općina Posušje	745	698	658
Županija Zapadnohercegovačka	798	780	759
FBiH	835	833	830

Što se tiče procijene sive zone mogu se u obzir uzeti podaci popisa stanovništva iz 2013. godine gdje se 4700 osoba izjasnilo da radi što kad usporedimo s trenutnim dostupnim statističkim podacima o zaposlenosti čini udio sivog tržišta od 25-30 %.

2.5.1. BDP (općine, županije, federacije)

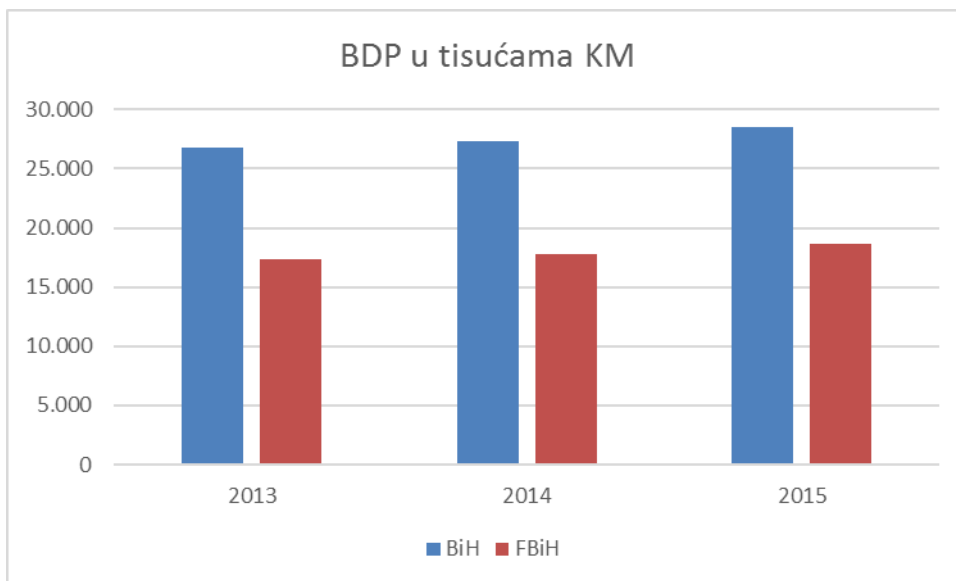
Bruto domaći proizvod (BDP) za BiH po proizvodnom pristupu za 2015. godinu nominalno je iznosio 28.522 mil. KM i u odnosu na 2014. godinu nominalno je veći za 4,46 %.

Bruto domaći proizvod po stanovniku iznosio je 8.107 KM.

Korištenjem podataka Centralne banke BiH (neto primarni primitci iz inozemstva i neto primljeni transferi iz inozemstva), izračunat je bruto nacionalni dohodak i bruto nacionalni raspoloživi dohodak. Bruto nacionalni dohodak za BiH u 2015. godini iznosio je 28.659 mil. KM, a bruto nacionalni raspoloživi dohodak 32.237 mil. KM.

U proizvodnim djelatnostima stvara se 33,9 % dodane vrijednosti, a u uslužnim djelatnostima 66,1 %. Najveće učešće u BDP ima dodana vrijednost stvorena u trgovini (13,4%), prerađivačkoj industriji (11,7%), javnoj upravi (8,6%), kao i u poljoprivredi, šumarstvu i ribolovu (6,2%). Promatrano po djelatnostima najveći rast bruto dodane vrijednosti bilježe: stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti (12,1%), prerađivačka industrija (11,4%) i poljoprivreda (9,5%).

Na slici br. 9 prikazan je odnos BDP u BiH i Federaciji BiH, koja sa 18,677 mil KM BDP u 2015. godini učestvuje sa 65,5 % u ukupnom BDP Bosne i Hercegovine.

Slika 9. Prikaz odnosa BDP u BiH i FBiH

Kada se promatra Županija zapadnohercegovačka, to je druga najrazvijenija županija u Federaciji BiH. Po izračunu indeksa razvijenosti Federalnog zavoda za programiranje razvoja, najrazvijenija općina u Županiji zapadnohercegovačkoj za 2015. godinu je Široki Brijeg, dok je općina Posušje na drugom mjestu.

2.5.2. Struktura registriranih gospodarskih subjekata prema područjima KD BiH (obrti, tvrtke, zaposlenost)

U sljedećoj tabeli su prikazani registrirani poslovni subjekti prema područjima KD BiH i to stanje na datum 21.12.2015. godine:

Tabela 3. Registrirani poslovni subjekti u ŽZH

	Pravne osobe	Djelovi pravnih osoba	Obrt
UKUPNO	3008	815	1791
A Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	78	6	151
B Vađenje ruda i kamena	21	-	-
C Prerađivačka industrija	373	16	189
D Proizvodnja i opskrba el. energijom, plinom i vodom	11	4	3
E Opskrba vodom, uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	21	1	1
F Građevinarstvo	155	1	100
G Trgovina	946	367	502
H Prijevoz i skladištenje	122	56	46
I Hotelijerstvo i ugostiteljstvo	33	28	477
J Informacije i komunikacije	49	10	11
K Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	7	43	7
L Poslovanje nekretninama	12	-	1
M Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	127	11	102
N Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	35	7	17

O Javna uprava i obrana,obavezno socijalno osiguranje	135	17	-
P Obrazovanje	58	61	22
Q Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite	43	7	32
R Umjetnost, zabava i rekreacija	223	132	9
S Ostale uslužne djelatnosti	559	48	121

Stanje registriranih poslovnih subjekata u općini Posušje je prikazano u sljedećoj tablici.

Tabela 4. Registrirani poslovni subjekti u općini Posušje

	Pravne osobe	Dijelovi pravnih osoba	Obrt
UKUPNO	691	135	480
A Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	34	2	22
B Vađenje ruda i kamena	9	-	-
C Prerađivačka industrija	87	1	30
D Proizvodnja i opskrba el. energijom, plinom i vodom	3	1	1
E Opskrba vodom, uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	4	-	-
F Građevinarstvo	48	-	36
G Trgovina	243	60	172
H Prijevoz i skladištenje	28	2	16
I Hotelijerstvo i ugostiteljstvo	8	7	138
J Informacije i komunikacije	6	2	3
K Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	1	10	1
L Poslovanje nekretninama	-	-	-
M Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	23	1	14
N Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	7	-	8
O Javna uprava i obrana,obavezno socijalno osiguranje	25	3	-
P Obrazovanje	13	11	9
Q Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite	10	3	8
R Umjetnost, zabava i rekreacija	44	23	3
S Ostale uslužne djelatnosti	98	9	19

Navedeni podaci su preuzeti od strane Federalnog zavoda za statistiku. Međutim, realno stanje na terenu je puno drugačije i realan broj poslovnih subjekata na području općine Posušje je puno manji.

Razlog za ovako odstupanje od zvaničnih statističkih podataka leži u činjenici da se veliki broj poslovnih subjekata vodi na evidenciji registriranih, a dosta njih su u biti neaktivne tvrtke. Prema određenim projekcijama realan broj aktivnih pravnih subjekata u općini Posušje je 254 jer ih je toliko predalo završno izvješće za 2016. godinu, dok je broj obrta oko 230.

2.5.3. Analiza najvažnijih gospodarskih grana

Gospodarstvo Općine Posušje temelji se na mikro i malim poduzećima, obrtima i poljoprivrednim gospodarstvima te tradiciji zanatstva. Gotovo 70% svih zaposlenih u Općini Posušje zaposleno je u privatnom sektoru.

Općina Posušje bogata je prirodnim resursima od kojih se ističu boksit i kamen, a također su zastupljeni lapor i glina. Boksita u zalihama ima oko 3 milijuna tona, a rudna ležišta su različitih veličina i kreću se do 1 milijun tona. Za sve investitore koji ulažu na području Općine Posušje, a koriste aluminij u proizvodnji, osigurana je opskrba od proizvođača aluminija iz Mostara.

Kamen predstavlja važan resurs, a na području Općine nalaze se velike rezerve više od 10 vrsta kamena visokih arhitektonsko-građevinskih (AG) osobina. Najznačajniji kamen „Bosiljna“ ima potencijal primjene u različitim industrijama, od prehrambene do farmaceutske i kemijske.

Općina raspolaze i značajnim količinama lapora, koji je pogodan za proizvodnju različitih vrsta cementa, te gline, koja svoju namjenu ima u industriji.

Na području Općine također se nalazi 40.215 ha pašnjačkih površina što omogućava bavljenje stočarstvom (uzgoj koza i ovaca). Osobito je značajan potencijal daljnjeg razvoja industrije ovčarstva (uzgojem visokoproduktivne ovce Romanovska) i kozarstva (meso, sir, mlijeko), čiji proizvodi imaju lokalno i regionalno tržište i postižu visoke cijene na tržištu.

Općina Posušje bogata je i prirodnim resursima i preduvjetima za razvoj raznih oblika turizma, od kojih se ističe Park prirode Blidinje. Blizina većih turističkih tržišta kao što su Međugorje i Dalmacija omogućili su razvoj skijaškog, planinarskog i izletničkog turizma. Važniji turistički lokaliteti uključuju: Skijališni centar Risovac, turističko-planinarsku stazu u Vučipolju, golf teren Topala, jezero Tribistovo, Šimićevu pećinu, kanjon Ričine, planina Čvrsnica (s vrhom na 2228 mnm) te brojne arheološke lokalitete. Značajan je potencijal razvoja avanturističkog turizma kao i drugih oblika turizma u prirodi, izletničkog i ruralnog turizma.

Poslovne aktivnosti 90% registriranih poslovnih subjekata u Općini Posušje koncentrirane su oko nekoliko sektora: prerađivačka industrija (metal, plastika, kamen, meso i mliječni proizvodi), građevinarstvo, zabava i rekreacija, trgovina na veliko i malo, te sve ostale obrtničke usluge.

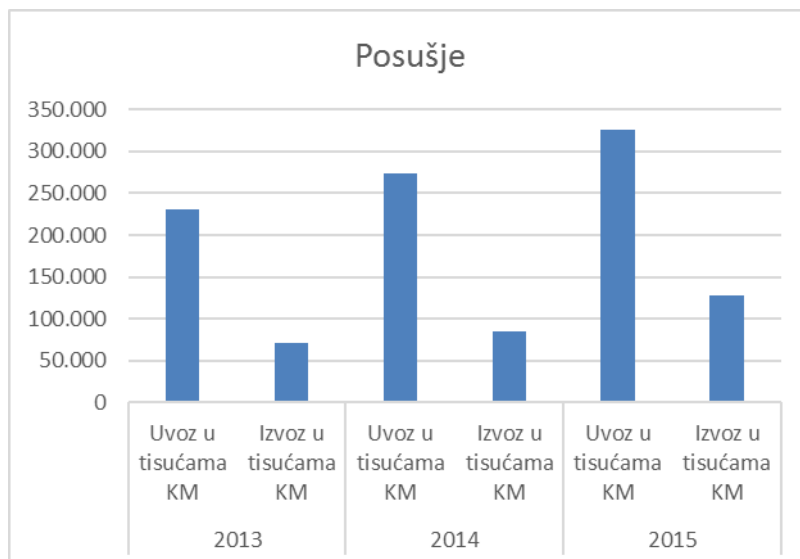
Od izvoznih proizvoda najviše su zastupljeni cijevi za vodovod i kanalizaciju, elektrokablovi, proizvodi od čelika, boksit i nešto manje namještaj.

2.5.4. Analiza uvoza i izvoza (usporedna lista sa općinama u županiji)

Po pitanju izvoza vidljiv je isti trend povećanja visine izvoza u posljednje tri godine, međutim visina izvoza znatno je manja od visine uvoza. Iz donjeg tabelarnog i grafičkog prikaza vidljivo je da je ogromna razlika u visini uvoza u odnosu na visinu izvoza iz općine Posušje. Ovi pokazatelji nisu nimalo drugačiji u odnosu na ostatak županije, ali je zabrinjavajuća činjenica da se trend povećanja visine uvoza znatno brže povećava u odnosu na trend povećanja izvoza. Razloge ovoga prvenstveno treba tražiti u činjenici da je u općini Posušje, kao i cijeloj ŽZH, veliki broj trgovačkih poduzeća koja pokrivaju uvozom cijelu BiH. Međutim, ovo ipak ukazuje na potrebu snažnijeg angažmana i razvoja instrumenata potpore izvozu, te supstitucije uvoza što više domaćom proizvodnjom.

Tabela 5. Uporedni prikaz vanjskotrgovinske razmjene u općinama ŽZH

		Grude	Ljubuški	Posušje	Široki Brijeg	ŽZH
2013	Uvoz u tisućama KM	190.803	189.641	231.295	401.173	1.012.912
	Izvoz u tisućama KM	43.709	21.754	71.138	161.368	297.969
	Pokrivenost uvoza izvozom u %	22,91	11,47	30,76	40,22	29,42
2014	Uvoz u tisućama KM	181.259	221.122	273.522	472.162	1.148.065
	Izvoz u tisućama KM	55.477	34.739	84.932	223.318	398.466
	Pokrivenost uvoza izvozom u %	30,61	15,71	31,05	47,3	34,71
2015	Uvoz u tisućama KM	207.121	233.796	325.646	472.993	1.239.556
	Izvoz u tisućama KM	64.885	25.658	128.529	278.657	497.729
	Pokrivenost uvoza izvozom u %	31,33	10,97	39,47	58,91	40,15

Slika 10. Vanjskotrgovinska razmjena općine Posušje

Što se tiče glavnih izvoznih proizvoda iz općine Posušje to su meso, cijevi za vodovod i kanalizaciju, plastične vrećice različitih namjena, elektrokabli za elektro instalacije, armature i ostali proizvodi od čelika za armiranje betona i ostale potrebe u građevinarstvu, boksit, i u manjim količinama namještaj.

2.5.5. Analiza investicija

2014. Izravna ulaganja

Otvoren je novi prodajni centar „DIVNA“ d.o.o. uz postojeći rodajni centar Divna, izgrađen jenovi, ukupne površine oko 6.700 m². Ukupna vrijednost ulaganja je 4 000 000 KM. Poduzeće je u sklopu svog postojećeg prodajno centra 2013. imalo zaposleno 25 djelatnika da bi proširenjem i otvaranjem novog prodajno centra 2014. taj broj narastao na 60 djelatnika.

Vokel d.o.o. jedno je od najuspješnih poduzeća ne samo u Posušju nego u cijeloj Hercegovini. Trenutno imaju otvoreni 13 prodajnih centara u Bosni i Hercegovini i imaju 240 zaposlenih radnika. Od 2005. aktivni su i na tržištu Republike Hrvatske gdje u većem dijelu prate izgradnju novih hotela i apartmana u Dalmaciji kroz ugrađivanje klimatizacijskih sustava i ugradnju sanitarnih čvorova. Poduzeće je zbog širenja prodajnih kapaciteta u 2014. u Posušju izgradilo dva nova poslovna objekta, jedan skladišni prostor veličine 9 000 m², drugi izložbeno prodajni salon veličine 4200 m². Ukupna vrijednost ovih ulaganja iznosila je 10 000 000 KM.

2015. – Izravna ulaganja

Interijer Lovrić- je poduzeće specijalizirano za suhogradnju koje posluje već više od 20 godina u općini Posušje. 2015. su pristupili izgradnji novog poslovnog objekta u kojem se pored građevinske djelatnosti proširili proizvodnju aluminijskih profila koji se koriste prilikom uređenja interijera. Ukupna vrijednost ove investicije iznosila je 1 300 000 KM. Poduzeće broji 15 zaposlenih osoba.

2016. – Izravna ulaganja

SGDR Olovka u poslovnoj zoni Osrdak gradi novi poslovni objekt za proširenje grafičko-dizajnerske i konfekcijske proizvodne aktivnosti. U izgradnji je dvoetažni poslovni objekt ukupne veličine 1200 m². Procjena vrijednost objekta je 350 000 KM.

Osim toga planirana su i višemiliunska ulaganja u sklopu poduzeća **Weltplast i Mivico** koji su ušli u novi ciklus investiranja, gdje obje firme proširuju pogon i namjeravaju povećati će broj zaposlenih. Očekuje se da se investicije realiziraju tijekom 2017. godine.

2017. – Izravna ulaganja

1. Mesna industrija Rakitno - Novi proizvodni pogoni površine 4.500 m², za preradu i pakiranje svježeg mesa, bit će u funkciji do kraja travnja 2017. - prva faza (rasjekaonica i pakirnica), a do početka srpnja 2017. - druga faza (klaonica). Vrijednost investice je oko 6,5 milijuna maraka.

2. Miviko - Novi proizvodni pogon za proizvodnju granulata, površine oko 3.500 m², u funkciji je od početka travnja. Ukupna vrijednost investicije je oko 4 milijuna maraka, a zaposleno je novih 15 zaposlenika.

3. FeMis - Novi proizvodni pogon za preradu građevinskog armaturnog željeza bit će u funkciji do kraja svibnja 2017. godine. Pogon je površine 1.000 m² i zapolit će se 10 novih zaposlenika.

4. Weltplast - Do kraja svibnja 2017. godine bit će u funkciji nova hala skladišta gotovih proizvoda, ukupne bruto površine 1.600 m². Vrijednost građevinskih radova hale s uređenjem manipulativnih površina u krugu tvornice je oko 1 milijun maraka. Izgradnjom ovog objekta započinje realizacija najavljenog povećanja proizvodnje Weltplasta s 10.000 na 23.000 tona gotovih proizvoda i izgradnja novih objekata ukupne površine 12.000 m² do 2023. godine.

2.5.6. Poslovne zone i prostorno- planska dokumentacija

Glede poslovne infrastrukture u Posušju postoje tri poslovne zone:

- Poslovna zona Osrdak koja se nalazi na ulazu u Posušje iz pravca Široki Brijeg. Veličina poslovne zone je 120 000 m². Općina Posušje je vlasnik zemljišta te je izrađena i planska dokumentacija za zonu. U zonu je dovedena potrebna infrastruktura. U zonu su već izvršena ulaganja, tj. prva investicija je od strane mljekare Meggle i još osam domaćih investitora.
- Poslovna zona Topala, namijenjena za trgovačke i uslužne djelatnosti, nalazi se na južnoj gradskoj zaobilaznici od Posušja prema Imotskom, Tomislavgradu, Mostaru i Grudama. Veličina poslovne zone je 60 000 m². U zonu je dovedena potrebna infrastruktura 1998 godine. Zona je u cijelosti popunjena te u njoj djeluje 10 poslovnih subjekata sa preko 150 uposlenih u trgovačkim i uslužnim djelatnostima.
- Poslovna zona Vlaka, veličine preko 50 hektara opremljenih temeljnom infrastrukturom, koja se nalazi na izlazu iz općine Posušje prema Tomislavgradu, namijenjena je za „veće“ poslovne djelatnosti koje mogu sadržavati nešto „prljaviju“ industriju, eventualno, prašinu, buku i sl. i koje nisu prihvatljive za urbana naselja. Trenutno je zona popunjena sa 11 poslovnih subjekata sa preko 300 uposlenih

Drugi oblici poslovne infrastrukture također postoje kao što su lokalni proizvodni inkubator u zoni Osrdak kroz „Logistički centar koji završen i koji će biti pušten u funkciju koncem svibnja 2017.godine,

Međutim, u općini Posušje djeluje jaka poslovna udruga „Udruga gospodarstvenika Posušje“, koja okuplja 50 respektabilnih posuških gospodarstvenika i koja se već pozicionirala kao konstruktivan partner općini Posušje.

S obzirom na postojanje i spremnost poslovnih zona, općina Posušje ima predispoziciju za aktivno privlačenje ulaganja u općinu što bi izravno dovelo do novog zapošljavanja. Međutim, aktivno privlačenje pojedinog vrsta ulaganja ovisit će jednim dijelom od dostupnosti specifične radne snage.

Prostorni plan Zapadnohercegovačke županije obuhvaća prostorni plan općine Posušje i usvojen koncem 2013. godine. Regulacijski planovi rade se i razvijaju po potrebi i u skladu sa zahtjevima stanovništva i gospodarstva.

2.5.7. Aktivnosti općine na unapređenju poslovnog okruženja

Općina Posušje provodi niz mjera kako bi unaprijedila svoje poslovnog okruženje. U zadnjih nekoliko godina znatno je poboljšana suradnja s lokalnim gospodarstvenicima kroz formiranje Lokalnog ekonomskog vijeća gdje predstavnici općine, gospodarstvenika i civilnog sektora pokušavaju zajedničkim radom doći do stvaranja boljih uvjeta za poslovanje za domaće, ali i strane gospodarstvenike na području općine Posušje. Također, izrađena je i baza s kontakt podacima od većine poduzetnika u općini Posušje putem koje ih se redovito obavještava o svim povoljnim mogućnostima za gospodarstvenike koji se pojavljuju kroz različite natječaje bilo da se radi o bespovratnim sredstvima ili povoljnim kreditnim mogućnostima.

Općina Posušje prijavila se i za BFC certifikat koncem 2015 godine kako bi općina Posušje bila i međunarodno prepoznata kao poželjno mjesto za investicije.

Konstatno se provode ulaganja u poslovne zone na području općine, pa je tako prošle godine izgrađena i vodovodna infrastruktura u poslovnoj zoni Vlake koja je bila uvjet jačeg razvoja poduzeća koja posluju u ovoj zoni jer se bave s djelatnostima koje zahtjevaju veće količine vode. Također, probijen je i novi prilazni put u poslovnoj zoni Osrdak.

2.5.8. Realizacija mjera aktivne politike zapošljavanja na razini općine

Općina Posušje je zajedno sa svojim partnerima, Srednjom strukovnom školom Posušje, Udrugom gospodarstvenika Posušje i REDAH-om izradila je 2015. **Analizu lokalnog tržišta rada** kako bi se utvrdilo pravo stanje potreba gospodarstvenika je jedne strane i želja i preferencija učenika s druge strane. Analiza je pokazala da postoji potreba za uvođenjem novih zanimanja u sustav srednjoškolskog obrazovanja poput konobara i kuhara, vozača, instalatera grijanja i klimatizacije itd. Lokalni gospodarstvenici su organizirali praktičnu nastavu u svojim poduzećima za ova zanimanja, a u konačnici ovog procesa određen dio učenika je po završetku školovanja pronašao i zaposlenje u nekim od ovih poduzeća. Ovakav pristup problemu neusklađenosti tržišta ponude i potražnje za radnom snagom zahtjeva sustavan pristup stoga je potrebno analizu lokalnog tržišta rada raditi svakih tri godine kako bi se omogućilo uvođenje promjena zanimanja u sustavu obrazovanja ukoliko se za njima ukaže potreba na lokalnom i regionalnom tržištu rada, kao i zbog srednjoročnih projekcija i razvojnog usmjerenje u pojedine grane gospodarstva kao što je unapređenje i razvoj obrade metala i plastike na jednoj većoj profitabilnijoj razini u odnosu na postojeće stanje, a sve u cilju dolaska do kvalitetnijih radnih mjesta u skoroj budućnosti i privlačenja ozbiljnih investitora u sektor metala i plastike .

2.6. Pregled obrazovanja

2.6.1. Struktura srednjeg obrazovanja (vrste škola, zanimanja, broj učenika po zanimanju i spolu, analiza programa obrazovanja)

U općini Posušje djeluju dvije srednje škole: Srednja strukovna škola i Gimnazija „Fra. Grga Martić“. Obje škole su smještene u istoj zgradi i nastava se izvodi u dvije smjene .

U gimnaziji Fra Grga Martić postoji samo opći smjer u koji je u 2016/17 upisano 90 učenika. U odnosu na prethodne godine izražen je pad broja upisanih učenika u Gimnaziju. Gimnaziju u 2016/17 pohađa ukupno 356 učenika.

U srednjoj strukovnoj školi „Fra. Grga Martić“ je također izražen trend smanjenja broja upisanih učenika u promatranom razdoblju od 5 zadnjih godina. Po pitanju obrazovnih programa u Srednjoj strukovnoj školi su aktivna 4 obrazovna programa:

1. Ekonomija i trgovina
2. Strojarstvo
3. Promet
4. Osobne usluge

Program Građevinarstvo, geodezija i građevinski materijali je uveden u školskoj godini 2013/14, te su upisane dvije generacije učenika, dok u školskoj godini 2014/15 nije bilo upisanih učenika u ovaj obrazovni program. U školskoj 2014/15 godini uveden je novi obrazovni program Ugostiteljstvo i turizam u koji je upisano 26 učenika. U školskoj 2016/2017 godini upisano je 15 učenika na smjer kuhar III stupanj.

Što se tiče broja upisanih učenika u ostale obrazovne programe u promatranom razdoblju najveći je interes izražen za Ekonomiju i trgovinu, s tim da je u školsku 2014/15 upisano više učenika na Strojarstvo nego na Ekonomiju i turizam

U sklopu obrazovnog programa Ekonomija i trgovina imaju četiri smjera:

- Ekonomist, IV. Stupanj
- Komercijalist, IV: stupanj
- Prodavači, III. Stupanj
- Pomoćni prodavači, II. stupanj, specijalni odjel

U školskoj 2014/15 samo su upisana 43 učenika u smjer Ekonomist IV stupanj i 3 u smjer Pomoćni prodavač II stupanj, specijalni odjel, dok u ostale smjerove nije bilo upisanih učenika. U 2016/2017 godini upisano je 36 učenika u dva odjela ekonomista IV stupanj.

U sklopu obrazovnog programa Strojarstvo postoje tri smjera:

- Računalni tehničar u strojarstvu, IV. stupanj
- Automehaničar, III. stupanj
- Instalater grijanja i klimatizacije, III. Stupanj

Smjer Instalater grijanja i klimatizacije III. stupanj je upisan već treću školsku godinu, dok u smjer Automehaničar nije bilo upisanih učenika u školskoj 2014/15 školskoj godini. Znači, u školskoj 2014/15 godini upisani su učenici samo u dva smjera: Računalni tehničar u strojarstvu IV. i Instalater grijanja i klimatizacije III. stupnja. U 2016/2017 godini upisano je 10 učenika na smjer instalater grijanja i klimatizacije III stupanj, kao i 23 učenika na smjer računalni tehničar u strojarstvu IV stupanj. Uveden je i novi smjer vozač motornog vozila i u 2016/2017 godini upisano je 17 učenika na ovaj smjer III stupnja.

Od ostalih smjerova u školskoj 2014/2015 godini upisano je 18 učenika u Obrazovni program Promet smjer PT tehničar IV. stupnja i 18 učenika u Obrazovni program Usluge smjer Frizer III. stupnja. U 2016/2017 godini upisano je 15 učenika smjer PT tehničar IV stupanj.

Osim toga u 2016/2017 godini upisano je 28 učenika za smjer medicinska sestra/tehničar.

Temeljem razgovora s poduzetnicima, kao i na temelju zaključaka rasprave kroz vijeće za lokalni razvoj opći i jednoglasni zaljučak je da je jedan od najvećih problema u strukovnm obrazovanju nedostatak adekvatne i kvalitetne praktične nastave. Ova pojava nije samo svojstvena općini Posušje nego je to činjenica za cijelu državu. Binvest d.o.o. i Weltpalst su ove godine u potpunosti opremile dvije nove informatičke učionice, u jednoj učionici 17 novih kompjutera i projektor, a u drugoj 15 novih kompjutera. Također, SSŠ je uvela novi program za obavljanje praktične nastave za ekonomiste, tzv. Vježbenička tvrtka. U navedenom programu učenici na virtualni način obavljaju svakodnevne poslovne operacije koje se obavljaju u trgovačkim društvima i na taj način stječu praktično iskustva rada.

Konobari i kuhari pohađaju praksu u lokalnim svadbenim salonima kao mjestima vrhunske i profesionalne ponude ugostiteljsko kuharske ponude na lokalnom tržištu, instalateri grijanja i klimatizacije u poduzeću Vokel što predstavlja primjere dobre prakse gdje učenici stvarno pohađaju praktičnu nastavu, imaju mentora koji ih vodi kroz cijeli proces.

Također, nabavljeno je 5 interaktivnih ploča kako bi se podigla kvaliteta nastave.

To nas navodi na zaključak da pored identifikacije novih zanimanja, ono što se mora i može inicirati je prilagodba nastavnih planova potrebama tržišta rada, kako bi završeni učenici bili spremni za aktivno sudjelovanje na tržištu rada. S obzirom da obrazovanje nije u nadležnost općine nego županije, općina u suradnji s Udrugom gospodarstvenika može (i treba) inicirati kod županijskih institucija i nadležnih ministarstva prilagodbu obrazovnih programa tržištu rada, odnosno poboljšanje sustava praktične nastave. Spremnost na ovo je iskazao i privatni sektor, tj. privatni sektor je spreman biti aktivni sudionik organiziranja praktične nastave. Međutim, u iniciranju ovog procesa potrebna je detaljnija priprema i rad s privatnim sektorom ali na razini županije i svih općina u županiji.

2.6.1. Stanje visokog obrazovanja (broj studenata, struktura po fakultetu, spolu , stipendije)

Procijena je da je trenutno u općini Posušje ima cca. 500-600 studenata koji u najvećoj mjeri studiraju na sljedećim sveučilištima (redosljed odgovara i broju studenata): Sveučilište u Mostaru (65 %, Sveučilište u Zagrebu 20 %, Sveučilište u Splitu 10 %, ostalo 5 %). Najveći broj studenata studira na društveno-humanističkim studijima i primjetno je da nedostaje veći broj studenata koji pohađaju tehničke studije odnosno fakultete.

Općina Posušje već duži niz godina godišnje stipendira 27 studenata , a visina stipendije iznosi 100 KM na mjesečnoj razini. Odabir korisnika stipendija odvija se putem javnog natječaja s unaprijed istaknutim kriterijima za bodovanje prijava.

DIO TREĆI – PROCES IZRADE LAPZ

3.1. Mapiranje zainteresiranih strana u procesu izrade lokalnog akcijskog plana zapošljavanja

U općini Posušje zainteresirane strane su prije svega svi članovi savjeta za zapošljavanje općine Posušje koga sačinjavaju predstavnici općine, predstavnik Služba za zapošljavanje Zapadnohercegovačke županije – ured Posušje, predstavnik srednje strukovne škole, predstavnik udruge gospodarstvenika Posušje, te predstavnici ministarstva gospodarstva ŽZH i vijeća mladih općine Posušje.

Lokalna samouprava

Uloga lokalne samouprave je:

- uspostavljanje adekvatnog poslovnog ambijenta za ulaganje i razvoj poduzetništva,
- prilagođavanje lokalnih usluga u funkciji bržeg zapošljavanja,
- planiranje i provedba aktivnih mjera zapošljavanja
- ustupanje prostora za nove inovativne programe
- učešće u programima, projektima, inicijativama i aktivnostima s ciljem povećanja zaposlenosti

Vlada Županije Zapadnohercegovačke ima sljedeću ulogu:

- donošenje zakonske regulative,
- razvijanje konkurentnosti gospodarstva,
- izgradnja infrastrukture za poboljšanje kvalitete života stanovnika,
- unapređenje zaštite okoliša i očuvanje prirode,
- razvoj ljudskih resursa i unapređenje tržišta rada,
- osiguranje visoke razine socijalne sigurnosti i zaštite,
- unapređenje upravljanja razvojem

JU Služba za zapošljavanje Županije Zapadnohercegovačke obavlja sljedeće poslove:

- Posreduje pri zapošljavanju,
- Prati potrebe poslodavaca za zaposlenicima i informira nezaposlene i druge zainteresirane osobe o mogućnostima zapošljavanja,
- Provodi programe profesionalne orijentacije, obuke i prekvalifikacije nezaposlenih osoba za njihovo zapošljavanje na odgovarajućim poslovima,

- Vodi evidencije na području zapošljavanja u skladu sa važećim propisima,
- Izdaje radne dozvole stranim državljanima i osobama bez državljanstva po odobrenju Federalnog zavoda za zapošljavanje,
- Rješava o pravima po osnovu nezaposlenosti,
- Obavlja i druge poslove utvrđene zakonom, Statutom i aktima službe.

Služba za zapošljavanje ŽZH ima dvostruku ulogu na tržištu rada:

- a) „upravnu“, putem koje se osiguravaju zakonom definirana prava nezaposlenih osoba, provjerava spremnost nezaposlenih osoba za traženje zaposlenja i izvode druge aktivnosti čija osnovna karakteristika je zadovoljavanje uvjeta koji su definirani zakonima i drugim obavezujućim dokumentima,
- b) „operativnu“, što podrazumijeva kreiranje željenih rezultata koji predstavljaju vrijednost za korisnike usluga JUSZZZH - tj. nezaposlenih osoba i/ili poslodavaca. Korisnici usluga ili klijenti su „primatelji“ rezultata poslovnih procesa, a uz to trebaju imati ključnu ulogu u definiranju tih usluga.

Srednja strukovna škola Posušje je javna ustanova za srednjoškolski odgoj i obrazovanje, u kojoj se izvodi nastavni plan i program u četverogodišnjem i trogodišnjem trajanju, čijim završavanjem se stiče srednja školska sprema.

Škola obavlja djelatnost srednjoškolskog odgoja i obrazovanja, za koju je osnovana i organizirana, u skladu sa Zakonom i Nastavnim planom i programom, koji donosi nadležno Ministarstvo obrazovanja. U školi se obrazuju redovni učenici po općem i specijalnim nastavnim planovima i programima. U školi se mogu realizirati obrazovni programi za sljedeća zanimanja u četverogodišnjem trajanju: Ekonomisti, medicinska sestra / tehničar, računalni tehničar u strojarstvu i PT tehničar, kao i zanimanja u trogodišnjem trajanju: Instalater grijanja i klimatizacije, vozač motornog vozila i kuhar.

Jedan od važnijih i ključnih, presudnih karika u procesu zapošljavanja su gospodarstvenici i u tabeli su prikazani članovi udruge gospodarstvenika u Posušju:

Tabela 6. Članovi udruge gospodarstvenika Posušje

Red Br	Naziv društva	Predstavnik društva	Osnovna djelatnost	Br. zap.	Adresa društva
1.	Vokel d.o.o.	Veljko Lončar Član Nadzornog odbora	Trgovina: vodomaterijal, keramika, sanitarije, oprema za centralno grijanje	239	Vinjani bb Posušje
2.	Weltplast d.o.o.	Franjo Širić	Proizvodnja PEHD i PP cijevi, PE folija i ambalaže	110+ 17*	Rastovača bb Posušje

3.	Spin d.o.o.	Marinko Šego Član Nadzornog odbora	Elektromontažni i elektroinstalaterski radovi	4	Osoje bb Posušje
4.	Indilović d.o.o.	Mario Čutura	Prodaja vozila, stanica za tehnički pregled mv	23	Rastovačko polje bb Posušje
5.	Triel d.o.o.	Damir Lončar Predsjednik Nadzornog odbora	Projektiranje i nadzor u graditeljstvu	2	Kralja Tomislava 5. Posušje
6.	Lončarplast d.o.o.	Pero Lončar Dopredsjednik Udruge	Proizvodnja PE folija i vrećica	31	Zaobilaznica bb Posušje
7.	KTM Brina d.o.o.	Tomislav Marić	Graditeljstvo:Visokogradnja, niskogradnja, asfaltna baza	60 + 40*	Vinjani bb Posušje
8.	Mesna industrija Rakitno d.o.o.	Ivan Pavković Predsjednik Udruge	Prerada mesa, uzgoj stoke i svinja	71+ 72*	Rakitno bb Rakitno
9.	Miviko d.o.o.	Damir Vican Član Upravnog odbora	Proizvodnja električnih kabela i žice, trgovina elektro materijalom	82	Rastovača bb Posušje
10.	Kror d.o.o.	Branimir Oreč Član Upravnog odbora	Graditeljstvo-visokogradnja	24	Ljudevita Posavskog 8. Posušje
11.	Vamant d.o.o.	Ivan Čamber	Graditeljstvo i projektiranje guma	6	Put za Tomislavgrad bb Posušje
12.	Mrvelji d.o.o.	Stipan Mrvelj	Graditeljstvo: Proizvodnja agregata za beton, visokogradnja i	29	Čitluk bb Posušje

			niskogradnja		
13.	Planet d.o.o.	Krasnodar Petrović Član Upravnog odbora	Trgovina: Distribucija robe široke potrošnje	182+ 191 *	Bage bb Posušje
14.	FeMis d.o.o.	Mijo Begić	Proizvodnja armaturnih mreža	19	Put za Grude bb Posušje
15.	Penava d.o.o.	Branko Penava	Trgovina robom široke potrošnje	48	Vukovarska bb Posušje
16.	Tehnostar d.o.o.	Željko Kovač	Trgovina na veliko i malo tehničkom robom	41	Fra Grge Martića 13. Posušje
17.	Gumakomerc d.o.o.	Srećko Žulj	Trgovina autodijelova i autoguma, servis mv	6	Zagrebačka 44 Posušje
18.	ISAT-AP d.o.o.	Ante Pavković Član Upravnog odbora	Proizvodnja stočne hrane i farma muznih krava	10	Mukinje bb Rakitno
19.	Pro Domo d.o.o.	Ante Jukić	Proizvodnja i trgovina namještajem	15	Kovači bb Posušje
20.	Mljekara Rakitno d.o.o.	Tomislav Pavković	Proizvodnja sira	14* 30	Vrpolje bb Rakitno
21.	OLI d.o.o.	Oliver Begić	Maloprodaja prehrambenom robom	49	Vukovarska bb Posušje
22.	ZOLO d.o.o.	Zoran Lončar	Građevina: fasade, unutarnje žbuke, molerski radovi	5	Vinjani bb Posušje
23.	BGL Commerce d.o.o.	Bruno Kovač	Prodaja vozila, farma muznih krava	24	Put Imotskog bb Posušje

24.	Lager d.o.o.	Milenko Bašić	Proizvodnja uređaja za dizanje i prenošenje, trgovina radnim strojevima i vozilima	98+ 130*	Južna obilaznica bb Posušje
25.	Čutura prijevoz d.o.o.	Zoran Čutura	Prijevoz tereta u cestovnom prometu	9	Fra Petra Bakule 19 Posušje
26.	Binvest d.o.o.	Želimir Čamber Član Upravnog odbora	Veleprodaja alkoholnih i bezalkoholnih pića	105	Čitluk bb Posušje
27.	Co Trink d.o.o.	Žarko Romić	Veleprodaja alkoholnih i bezalkoholnih pića	6	Ante Starčevića bb Posušje
28.	Ladanušić čistoća d.o.o.	Ivan Šarić Predsjednik Upravnog odbora	Sakupljanje i reciklaža otpada Iznajmljivanje pokretnih eko wc kabina	5+ 7	Sutina bb Rakitno
29.	Tolušić d.o.o.	Zdenko Tolušić Član Upravnog odbora	Špediterske usluge	12	Fra Grge Martića bb Posušje
30.	MEGGLE d.o.o.	Jadranka Penava	Veleprodaja mlijeka i mliječnih proizvoda	71	Osrdak bb Posušje
31.	I.P.N. d.o.o.	Veljko Đerek	Projektiranje i nadzor u graditeljstvu	4	Antuna Mihanovića 11. Posušje
32.	Žana-Commerce d.o.o.	Milorad Ramljak	Trgovina elektromaterijalom i usluge iz elektro oblasti	4	Čitluk bb Posušje
33.	Viking d.o.o.	Željko Vican	Trgovina bijelom tehnikom i tehničkom robom	4	Zrinsko Frankopanska 11. Posušje

34.	Atelier Jukić d.o.o.	Ante Jukić	Dizajn, izrada reklama, marketing	4	Busari bb. Posušje
35.	Šanjić gradnja d.o.o.	Jerko Jurišić	Graditeljstvo: visokogradnja, niskogradnja	10	Runovići bb Runovići RH
36.	MIP-Promet d.o.o	Zoran Penava	Unutarnji i međunarodni cestovni prijevoz tereta	17	Batin bb Posušje
37.	Poljosjeme d.o.o.	Ante Dumančić	Trgovina sjemenskom robom i zaštitnim polj. sredstvima, servis polj. strojeva, uređivanje i održ. zelenih površina	6	Ante Starčevića bb Posušje
38.	Interijer Lovrić d.o.o.	Dragan Lovrić	Trgovina i distribucija sustava suhogradnje, proizvodnja profila suhogradnje	14	Vukovarska bb Posušje
39.	MPT d.o.o.	Miro Pavković	Proizvodnja bezalkoholnih pića: sirup, sokovi, voda	11	Herceg Stjepana Kosače 47. Posušje
40.	Forum d.o.o.	Ante Mihalj	Uzgoj i trgovina domaćih životinja-svinja i stoke	4	Poklečani bb Rakitno
41.	Pikić staklo d.o.o.	Branimir Ramljak	Proizvodnja, obrada i prodaja stakla	11+ 19*	Čitluk bb Posušje
42.	Srećković d.o.o.	Srećko Dragoja	Prijevoz robe u međunarodnom cestovnom prometu	16	Rastovača bb Posušje
43.	Euromaterijali d.o.o.	Marinko Bešlić	Trgovina građevinskim materijalima	15+8*	Put za Grude bb Posušje

44.	Dimotel d.o.o.	Ivan Šego	Trgovina na veliko elektroničkim i telekomunikacijskim dijelovima i opremom	2	Rastovačko polje bb Posušje
-----	----------------	-----------	---	---	--------------------------------

*vlasnički povezane tvrtke

**** pored navedenih poslovnih subjekata postoji i niz drugih subjekata koji nisu članice Udruge, budući da su većina njih manji subjekti i ma ih više desetina, ne navodimo ih samo iz jednog tehničkog razloga jer nismo imali popis svih na jednom mjestu pa selektivno ili djelomično prikazivanje bi moglo izgledati neprofesionalno, što nam nije cilj.**

Osim poslodavaca, moramo naglasiti i značaj nezaposlenih kao najzainteresiranije strane u procesu stvaranja uvjeta za kreiranje novih radnih mjesta u općini Posušje.

3.2. Analiza problema zapošljavanja u općini i potencijali zapošljavanja na lokalnoj razini

Pored administrativnih barijera i nestabilnog institucionalnog i zakonodavnog okvira za poslovanje, jedan od ključnih problema je neusklađenost potreba tržišta rada sa ponudom radne snage. Najčešće privatni sektor ima potrebe za radnom snagom, ali na tržištu rada ne može pronaći odgovarajuću radnu snagu. To je izraženo u svim sektorima koji su proizvodno i izvozno orijentirani kao i u sektoru turizma. Kako je vidljivo iz ovih analiza kao i iz stanja na terenu, privatni sektor iskazuje potrebe za kvalificiranom radnom snagom s vještinama koje su potrebne za određene sektor, međutim, obrazovni sustav nije adekvatno usklađen s potrebama tržišta rada, a osobe koje se vode na evidenciji službi za zapošljavanje nemaju potrebna znanja i vještine za specifične sektore i poslove. Također, privatni sektor je iskazao veliku potrebu za dijalogom s javnim i obrazovnim sektorom, što već zadnjih nekoliko godina daje dobre rezultate, kako bi se na taj način partnerski pokrenule i realizirale nužno potrebne promjene. Sve ove činjenice su upravo posljedica nepostojanja modela usklađivanja potreba tržišta rada i ponude radne snage (kao posljedice zakonom uspostavljenog državnog sustava). Stoga je potrebno u isto vrijeme raditi na osmišljavanju i provedbi programa osposobljavanja i prekvalifikacije za nezaposlenih osoba i raditi na približavanju obrazovnog sektora tržištu rada (posebno srednjoškolskog sistema obrazovanja).

U uredu službe za zapošljavanje u Posušju na kraju 2016. godine evidentirano je 2418 nezaposlenih osoba, od toga žena 1339 ili 55,4%.

Što se tiče kvalifikacijske strukture nezaposlenih najveći broj je sa srednjom stručnom spremom (53,5%) što je djelomično i rezultat planova i programa obrazovnih institucija na području županije, zatim slijede osobe sa trećim stupnjem obrazovanja (KV), a potom osobe bez stručne sprema tj. nekvalificirani radnici ili radnici bez zanimanja što u ukupnom iznosu nezaposlenih iznosi 16,8%. Što se tiče osoba sa višom i visokom stručnom spremom uključujući i osobe koje su stekle zvanja bachelora (bečelora) po bolonjskom programu, njihov udio u ukupnoj strukturi nezaposlenih iznosi 11,5%.

Nažalost očigledan je hiperprodukcija određenih kadrova koji će zbog neusklađenosti tržišta rada i obrazovnih planova i programa u narednom periodu veoma teško naći zaposlenje u struci (trgovci, frizeri). Prilagođavanje obrazovanja tržišnim potrebama moguće je tek na srednji i dugi rok. Zbog dužine obrazovnog procesa prilagođavanja na kratak rok nisu moguća. Prekomjernost određenih zanimanja i obrazovnih razina završavaju u sniženju nadnica i teškoćama u zapošljavanju. To postepeno dovodi do smanjenja broja upisanih odnosno u nekom produženom roku do smanjenja ponude sve do razine uravnoteženja. Uravnoteženje se ipak ne ostvaruje „samo od sebe“. Teškoće

dolaze sa strane promjena u tražnji. U gospodarstvu i društvu se odvija neprekidan proces promjene u strukturi zaposlenih. Vremenski pomak između obrazovanja na jednoj i gospodarstva i društva na drugoj strani predstavlja osnovnu teškoću usuglašavanja na tržištu rada. Promjene u strukturi zaposlenih u gospodarstvu i društvu uglavnom izmiču promjenama u obrazovanju. Tu su i utjecaji koji dolaze sa strane obrazovanja kao javnog dobra. U narednom periodu očekuje se dodatni pritisak za zapošljavanje spomenute kategorije nezaposlenih osoba, te mjere aktivne politike zapošljavanja treba usmjeriti ka zapošljavanju ove ciljne grupe prvenstveno radi stjecanja neophodnog iskustva, a zbog povećanja konkurentnosti na tržištu rada. Jedna pozitivna činjenica je da je Federalna vlada prepoznala ovu činjenicu u 2016. godini donijela posebnu Uredbu o sufinanciranju zapošljavanja mladih osoba od 18 do 35 godina za sticanje prvog radnog iskustva.

Socio-ekonomska i SWOT analiza lokalnog ekonomskog razvoja ukazuju na nekoliko razvojnih fokusa općine Posušje, a to su:

- Prilagoditi općinu potrebama poduzetništva i smanjiti nezaposlenost,
- Stvoriti pretpostavke za organiziranu poljoprivrednu proizvodnju u specifičnim granama poljoprivrede,
- Razviti prepoznatljiv turistički sadržaj i razviti potrebnu turističku infrastrukturu.

Potencijali zapošljavanja će umnogome zavisiti od razine investicija na području općine, a to je u uskoj vezi sa osiguravanjem boljeg poslovnog okruženja: razvoj poslovnih zona, skraćivanje administrativnih procedura isl.

Ako bi sumirali probleme zapošljavanja u općini Posušje, oni bi bili sljedeći:

- Nedovoljno smanjenje ukupne nezaposlenosti
- Nedovoljan rast zaposlenosti
- Nedovoljna povezanost gospodarstva i obrazovanja
- Nedovoljno razvijena poslovna infrastruktura
- Nedovoljno razvijeni kapaciteti na razini lokalne zajednice za kreiranje i implementaciju politike zapošljavanja
- Visok postotak žena u ukupnoj nezaposlenosti koji bilježi kontinuiran rast
- Nedovoljno radnih mjesta za osobe sa invaliditetom
- Neadekvatne kvalifikacije nezaposlenih osoba
- Neusklađenost potreba lokalnog tržišta rada sa obrazovnom upisnom politikom u srednje škole
- Veliki postotak radne snage radi na crno, pri čemu nemaju nikakva prava niti im je reguliran radni status
- Raste broj mladih nezaposlenih
- Nedovoljno stimulatvinih mjera ili nepostojanje instrumenata podrške za nezaposlene koja žele da samostalno pokrenu osobni „biznis“

3.3. SWOT Analiza

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> - Relativno jako gospodarstvo u općini Posušje - postojanje lokalnih strateških dokumenata za rješavanje nezaposlenosti - ljudski resursi (broj nezaposlenih) - postoji baza podataka o gospodarskim subjektima - Postojanje LEV-a i Savjeta za zapošljavanje - lokalna zajednica ima mogućnost povoljne prodaje građevinskog zemljišta u poduzetničkim zonama - stvaranje uvjeta za privlačenje investicija dobijanjem certifikata BFC - općina omogućava prvo radno iskustvo (pripravnički staž) u suradnji sa FZZ - prilagođavanje SSŠ potrebama tržišta rada (vozači, kuhari, instalateri grijanja...) 	<ul style="list-style-type: none"> - nedostajući financijski resursi – ograničenost općinskog proračuna - povećanje broja nezaposlenih mladih i starijih od 45 godina života - mladi visoko obrazovani kadrovi se uglavnom ne zapošljavaju u Posušju nakon završenog fakulteta - postojanje sive ekonomije - potrebe tržišta rada se nedovoljno slijede u obrazovnom sustavu - ljudski resursi (broj nezapošljivih) - nedovoljan potencijal poduzeća za inovativne aktivnosti i osvajanje novih tržišta - Mala ponuda bolje plaćenih radnih mjesta - Postojeći izvozni proizvodi niže razine složenosti i niske sklopnosti (nemaju klusterski razvojni potencijal)
MOGUĆNOSTI	PREPREKE
<ul style="list-style-type: none"> - povlačenje EU fondova - podrška viših razina vlasti - stvaranje radnih mjesta u poljoprivrednoj proizvodnji - otvaranje novih radnih mjesta kod novih i postojećih investitora - dalja izgradnja poslovnih zona u Posušju - nove zakonske odredbe za rasterećenje poreskih obaveza privrednih subjekata i za stvaranje povoljnog privrednog ambijenta za porast zapošljavanja - otvaranje radnih mjesta za potrebe turističkih usluga - razvojno investicijsko povezivanje sa dijasporom - suradnja sa lokalnim gospodarstvenicima u pronalaženju modela praktične nastave u poduzećima kao i obuke u logistikom centru u zoni Osrdak 	<ul style="list-style-type: none"> - odliv mladih obrazovanih kadrova - nastavak financijske i ekonomske krize - nedovoljna aktivna podrška države u kreiranju instrumenata za ublažavanje posljedica tržišne krize - porast broja nedostatka mladih sa vještinama koje traže poslodavci - ovisnost općinskog sustava obrazovanja od županijske nadležnosti

3.4. Akcijski plan zapošljavanja općine za razdoblje od 3 god

Tabela 7. Prikaz mjera za zapošljavanje u općini Posušje za naredno trogodišnje razdoblje

R.B	Mjera/Aktivnost	Očekivani rezultat	Indikatori	Nositelj Aktivnosti	Izvor financiranja
1.	Sprovođenje ankete za praćenje potreba poslodavaca i prognoziranja kretanja na tržištu rada (trogodišnja)	Provedena anketa poslodavaca o potrebama za zanimanjima, kvalifikacijama i znanjima i vještinama radne snage koju zapošljavaju ili namjeravaju zaposliti	Broj poslodavaca obuhvaćenim provedenom anketom	Općina, služba za zapošljavanje	Općinski proračun
2.	Program obuke na zahtjev poslodavaca	Stečena konkretna znanja i vještine potrebne za obavljanje određenog posla na konkretnom radnom mjestu kod poslodavca na čiji zahtjev se organizira obuka	Broj osoba obuhvaćenih obukom odnosno broj nezaposlenih lica koja su nakon obuke zasnovala radni odnos	Općina, privatni sektor, služba za zapošljavanje	Općinski proračun
3.	Subvencije za samozapošljavanje i zapošljavanje	Povećan broj registrovanih obrta i MSP-a, povećan broj radnih mjesta	Broj odobrenih subvencija za samozapošljavanje i broj osoba koje su pokrenuli sopstveni posao, broj zaposlenih	Općina, služba za zapošljavanje	Općinski proračun, služba za zapošljavanje
	Mjera/Aktivnost	Očekivani	Indikatori	Nositelj	Izvor

		rezultat		Aktivnosti	financiranja
4.	Subvencije za razvoj poduzetništva kroz unapređenje proizvodnje i proširenje kapaciteta uz zapošljavanje nezaposlenih lica	Povećan broj zaposlenih osoba, prošireni kapaciteti obrta i MSP-a	Broj novouposlenih osoba, broj firmi koje su proširile kapacitete	Općina, služba za zapošljavanje, privatni sektor	Općinski proračun, služba za zapošljavanje, FMRPO
5.	Informatičko obrazovanje svih nezaposlenih kao i osoba sa invaliditetom i drugih ranjivih skupina	Podsticanje nezaposlenih i drugih ranjivih skupina u društvenom životu kroz obuku u informatici i programiranju	Broj educiranih osoba	Općina	Općinski proračun
6.	Škola stranih jezika	Organiziranje kurseva stranih jezika za mlade osobe uzrasta od 15 do 30 godina	Broj educiranih mladih osoba	Općina, nevladin sektor	Općinski proračun
7.	Praksa u općinskoj upravi	Studentima završne godine studija i diplomcima omogućeno sticanje praktičnog znanja i iskustva relevantnog za uključivanje na tržište rada	Broj studenata i diplomaca angažiranih na praksi	Općina	Općinski proračun
8.	Promocija poduzetničkog duha kod učenika u osnovnim i srednjim školama (poduzeće za vježbu)	Promocija poduzetništva kako bi se mlade osobe ohrabrile da krenu u pokretanje sopstvenog biznisa po završetku školovanja	Broj realiziranih aktivnosti u školama	Općina, obrazovne institucije	Općinski proračun

	Mjera/Aktivnost	Očekivani rezultat	Indikatori	Nositelj Aktivnosti	Izvor financiranja
9.	Dodjela podsticajnih sredstava u oblasti voćarstva i povrtlarstva	Unapređenjem tehničko-tehnološke opremljenosti poljoprivrednih gazdinstava i dodjelu sadnog materijala uz poštovanje održivog upravljanja resursima i zaštitu životne sredine ostvaruje se proizvodnja kvalitetnog proizvoda i rast konkurentnosti	Broj podržanih poljoprivrednih gazdinstava	Općina, zadruga	Općinski proračun
10.	Skalarno ukidanje poreza na tvrtku novoosnovanim obrtima i poduzećima, i to: U prvoj godini oslobođeno 95 %, u drugoj godini poslovanja 75% i u trećoj godini poslovanja oslobođeno 50% poreza na tvrtku	Povećan broj registriranih tvrtki i obrta	Broj novih tvrtki i obrta	Općina	
11.	Podrška poduzetništvu žena i početničkom poduzetništvu mladih	Povećan broj žena poduzetnica i obrtnica te povećan broj mladih poduzetnika do 27 godina starosti	Broj novih poduzeća i obrta	Općina i gospodarstvenici	Općinski proračun
12.	Formiranje kreditno jamstvenog fonda za	Povećan broj poljoprivrednih	Broj novih poduzeća i	Općina i gospodarstven	Općinski proračun i

	proizvodne obrte i početnička proizvodna poduzeća	obrta (poduzeća) u ovčarstvu, obrtničkoj i poduzetničkoj proizvodnoj obradi metala i plastike	obrta	ici	proračun ŽZH
	Mjera/Aktivnost	Očekivani rezultat	Indikatori	Nositelj Aktivnosti	Izvor financiranja
13.	Uvođenje nove proračunske stavka u proračunu općine za financiranje realizacije Mjera/Aktivnosti iz LAPZ-a za tekuću godinu, sa iznosom od minimalno 100.000 KM godišnje	Povećan broj otvorenih proizvodnih obrta i proizvodnih početničkih poduzeća i povećan broj novootvorenih radnih mjesta	Broj novih proizvodnih obrta i poduzeća Broj novih proizvodnih radnih mjesta Broj edukacija Broj jamstava i kredita novim proizvodnim poslovnim subjektima	Općina	90% od prodaje građevinskog zemljišta izvan poduzetničkih zona, 10% drugi izvori viših razina vlasti ili projektni izvori
14.	Organizacija posjete sajmu gospodarstva u Mostaru i sajmu zapošljavanja u Sarajevu i drugim sajmovima poduzetništva u državama okruženja	Povećan poduzetnički duh i povećanje udjela proizvodnog poduzetništva i obrtništva u strukturi općinskog poduzetništva	Broj novih proizvodnih obrta i poduzeća	Općina i gospodarstvenici	Općinski proračun
15.	Organizacija specijaliziranih obuka po potrebi u	Povećanje zapošljivosti u ruralnim	Broj polaznika specijaliziranih	Općina i služba za zapošljavanje	Općinski proračun i projektni izvori

	općini (organska proizvodnja, ovčarstvo, kozarstvo, pčelarstvo, seoski turizam, avanturistički turizam...)	područjima općine	obuka u ruralnim područjima		financiranja
	Mjera/Aktivnost	Očekivani rezultat	Indikatori	Nositelj Aktivnosti	Izvor financiranja
16.	Posjeta srednjoškolaca firmama u Posušju i šire	Podizanje svijesti o poduzetništvu kod srednjoškolaca	Broj srednjoškolaca u posjeti proizvodnim firmama	Općina i privatni poduzetnički sektor	Općinski proračun, proračun ŽZH
17.	Edukacije: kako tražiti posao, pisanje CV...	Povećana sposobnost samostalnog traženja posla	Broj osoba koje traže posao	Općina i služba za zapošljavanje	Općinski proračun i Služba za zapošljavanje

U narednim tabelama prikazane su aktivnosti i projekti koji će se realizirati na godišnjoj razini:

Tabela 8. Prijedlog raspodjele sredstava za realizaciju mjera aktivne politike zapošljavanja za 2017. godinu.

Red.br.	Mjera aktivne politike zapošljavanja	Potrebna sredstva (KM)	Izvori financiranja	
			Općina	Drugi izvori
1.	Promocija poduzetničkog duha kod učenika u osnovnim i srednjim školama (poduzeće za vježbu)	1.000	1.000	0
2.	Organizacija specijaliziranih obuka po potrebi u općini (organska proizvodnja, ovčarstvo, kozarstvo, pčelarstvo, seoski turizam, avanturistički turizam...)	3.000	1.000	2.000
3.	Posjeta srednjoškolaca firmama u Posušju i šire	1.000	500	500
4.	Edukacije: kako tražiti posao, pisanje CV...	300	150	150
Ukupna potrebna sredstva		5.300	2.650	2.650

Tabela 9. Prijedlog raspodjele sredstava za realizaciju mjera aktivne politike zapošljavanja za 2018. godinu.

Red.br.	Mjera aktivne politike zapošljavanja	Potrebna sredstva (KM)	Izvori financiranja	
			Općina	Drugi izvori
1.	Sprovođenje ankete za praćenje potreba poslodavaca i prognoziranja kretanja na tržištu rada	500	500	0
2.	Program obuke na zahtjev poslodavaca	1.000	0	1.000
3.	Subvencije za samozapošljavanje i zapošljavanje	20.000	2.000	18.000
4.	Subvencije za razvoj poduzetništva kroz unapređenje proizvodnje i proširenje kapaciteta uz zapošljavanje nezaposlenih lica	100.000	10.000	90.000
5.	Informatičko obrazovanje svih nezaposlenih kao i osoba sa invaliditetom i drugih ranjivih skupina	2.000	200	1.800
6.	Škola stranih jezika	2.000	200	1.800
7.	Praksa u općinskoj upravi	153.600	76.800	76.800
8.	Promocija poduzetničkog duha kod učenika u osnovnim i srednjim školama (poduzeće za vježbu)	1.500	500	1.000
9.	Dodjela podsticajnih sredstava u oblasti voćarstva i povrtlarstva	5.000	500	4.500
10.	Podrška poduzetništvu žena i početničkom poduzetništvu mladih	5.000	2.500	2.500
11.	Organizacija posjete sajmu gospodarstva u Mostaru i sajmu zapošljavanja u Sarajevu i drugim sajmovima poduzetništva u državama okruženja	3.000	1.500	1.500
12.	Organizacija specijaliziranih obuka po potrebi u općini (organska proizvodnja, ovčarstvo, kozarstvo, pčelarstvo, seoski turizam, avanturistički turizam...)	4.000	2.000	2.000
13.	Posjeta srednjoškolaca firmama u Posušju i šire	1.000	500	500
14.	Edukacije: kako tražiti posao, pisanje CV...	300	300	0
Ukupna potrebna sredstva		298.900	97.500	201.400

Tabela 10. Prijedlog raspodjele sredstava za realizaciju mjera aktivne politike zapošljavanja za 2019. godinu.

Red.br.	Mjera aktivne politike zapošljavanja	Potrebna sredstva (KM)	Izvori financiranja	
			Opcina	Drugi izvori
1.	Program obuke na zahtjev poslodavaca	3.000	300	2.700
2.	Subvencije za samozapošljavanje i zapošljavanje	50.000	25.000	25.000
3.	Subvencije za razvoj poduzetništva kroz unapređenje proizvodnje i proširenje kapaciteta uz zapošljavanje nezaposlenih osoba	110.000	10.000	100.000
4.	Informatičko obrazovanje svih nezaposlenih kao i osoba sa invaliditetom i drugih ranjivih skupina	1.000	1.000	0
5.	Škola stranih jezika	3.000	300	2.700
6.	Praksa u općinskoj upravi	153.600	76.800	76.800
7.	Promocija poduzetničkog duha kod učenika u osnovnim i srednjim školama (poduzeće za vježbu)	2.000	2.000	0
8.	Dodjela podsticajnih sredstava u oblasti voćarstva i povrtlarstva	5.000	5.000	0
9.	Skalarno ukidanje poreza na tvrtku novoosnovanim obrtima i poduzećima, i to: U prvoj godini oslobođeno 95 %, u drugoj godini poslovanja 75% i u trećoj godini poslovanja oslobođeno 50% poreza na tvrtku	30.000	30.000	0
10.	Podrška poduzetništvu žena i početničkom poduzetništvu mladih	30.000	15.000	15.000
11.	Formiranje kreditno jamstvenog fonda za proizvodne obrte i početnička proizvodna poduzeća	150.000	50.000	100.000 (bez bankovnog multiplikatora)
12.	Organizacija posjete sajmu gospodarstva u Mostaru i sajmu zapošljavanja u Sarajevu i drugim sajmovima poduzetništva u državama okruženja	3.000	1.500	1.500
13.	Organizacija specijaliziranih obuka po potrebi u općini (organska proizvodnja, ovčarstvo, kozarstvo, pčelarstvo, seoski turizam, avanturistički turizam...)	3.000	3.000	0

14.	Posjeta srednjoškolaca firmama u Posušju i šire	1.000	1.000	0
15.	Edukacije: kako tražiti posao, pisanje CV...	500	500	0
Ukupna potrebna sredstva		545.100	221.400	323.700

Tabela 11. Prijedlog raspodjele sredstava za realizaciju mjera aktivne politike zapošljavanja za 2020. godinu.

Red.br.	Mjera aktivne politike zapošljavanja	Potrebna sredstva (KM)	Izvori financiranja	
			Opcina	Drugi izvori
1.	Program obuke na zahtjev poslodavaca	3.000	300	2.700
2.	Subvencije za samozapošljavanje i zapošljavanje	50.000	50.000	
3.	Subvencije za razvoj poduzetništva kroz unapređenje proizvodnje i proširenje kapaciteta uz zapošljavanje nezaposlenih lica	30.000	15.000	15.000
4.	Informatičko obrazovanje svih nezaposlenih kao i osoba sa invaliditetom i drugih ranjivih skupina	2.000	2.000	0
5.	Škola stranih jezika	3.000	1.500	1.500
6.	Praksa u općinskoj upravi	153.600	76.800	76.800
7.	Promocija poduzetničkog duha kod učenika u osnovnim i srednjim školama (poduzeće za vježbu)	3.000	3.000	0
8.	Dodjela podsticajnih sredstava u oblasti voćarstva i povrtlarstva	5.000	5.000	0
9.	Skalarno ukidanje poreza na tvrtku novoosnovanim obrtima i poduzećima, i to: U prvoj godini oslobođeno 95 %, u drugoj godini poslovanja 75% i u trećoj godini poslovanja oslobođeno 50% poreza na tvrtku	30.000	30.000	0
10.	Podrška poduzetništvu žena i početničkom poduzetništvu mladih	30.000	20.000	10.000
11.	Rad kreditno jamstvenog fonda za proizvodne obrte i početnička proizvodna poduzeća	150.000	50.000	100.000 (bez bankovnog multiplikatora)
12.	Izjednačavanje uvjeta kupnje građevinskog zemljišta izvan poslovnih zona s uvjetima u	150.000	150.000	0

	zonama za proizvodne djelatnosti			
13.	Organizacija posjete sajmu gospodarstva u Mostaru i sajmu zapošljavanja u Sarajevu i drugim sajmovima poduzetništva u državama okruženja	3.000	3.000	0
14.	Organizacija specijaliziranih obuka po potrebi u općini (organska proizvodnja, ovčarstvo, kozarstvo, pčelarstvo, seoski turizam, avanturistički turizam...)	3.000	3.000	0
15.	Posjeta srednjoškolaca firmama u Posušju i šire	1.000	1.000	0
16.	Edukacije: kako tražiti posao, pisanje CV...	500	500	0
Ukupna potrebna sredstva		617.100	411.100	206.000

3.5. Implementacija i strukture upravljanja

U cilju implementacije Lokalnog akcijskog plana za zapošljavanje općine Posušje, kao i jasnog definiranja uloga i odgovornosti u tijeku procesa primjene potrebno je definirati strukture upravljanja. Mehanizmi sprovođenja Lokalnog akcijskog plana za zapošljavanje, predviđaju procedure koji će omogućiti njeno uspješno sprovođenje. Definiranje mehanizama za sprovođenje LAPZ-a, omogućiti će da se na efikasan način koriste postojeći i izgrade novi organizacijski kapaciteti, koristeći raspoložive ljudske resurse. Uspostavljanje mehanizama za sprovođenje LAPZ-a, treba osigurati:

- Uspostavljanje multisektorske suradnje između ključnih aktera u primjeni LAPZ-a;
- Korištenje organiziranih, ljudskih i drugih resursa u međusektorskoj povezanosti, kako bi se izbjegla preklapanja i omogućilo maksimalno funkcioniranje svih raspoloživih resursa;
- Uspostavljanje mehanizama naručivanja usluga u cilju integrativnog pristupa rješavanju problema nezaposlenosti;
- Jačanje partnerstva lokalnih institucija (uprava, privatni sektor, javna poduzeća i ustanove), organizacija građanskog društva i gospodarskih subjekata u cilju primjene politike zapošljavanja;

Strukture upravljanja

Općinsko vijeće Posušje:

- Razmatra i odlučuje o usvajanju Akcijskog plana zapošljavanja općine Posušje;
- Razmatra i odlučuje o prihvaćanju godišnjih izvješća o implementaciji Akcijskog plana zapošljavanja općine Posušje.

Savjet za zapošljavanje općine Posušje:

- Sudjeluje u izradi pojedinačnih operativnih planova u suglasnosti sa Akcijskim planovima za zapošljavanje viših razina vlasti;

- Prati ostvarenje Akcijskog plana i pojedinih mjera za zapošljavanje;
- Donosi zaključke i daje mišljenje o pitanjima iz svoje nadležnosti i o njima izvještava organe općinske administracije;
- Daje mišljenje na prijedloge propisa i odluka koje donosi općinsko vijeće u oblastima značajnim za zapošljavanje;
- Usvaja godišnja izvješća o ostvarivanju lokalne politike zapošljavanja i podnosi ih općinskom vijeću na usvajanje;
- Koordinira i podstiče suradnju između zainteresiranih strana i pruža potporu u realizaciji njihovih aktivnosti;
- Informira javni i privatni sektor o svom radu.

Operativne strukture

Operativne strukture za primjenu Akcijskog plana zapošljavanja općine Posušje predstavljaju svi relevantni akteri u lokalnoj zajednici, koji mogu da doprinesu realizaciji aktivnosti predviđenih Akcijskim planom, na efikasan, efektan, profesionalan i transparentan način.

Operativne strukture za izradu i realizaciju Akcijskog plana čine:

Općina Posušje – Služba za gospodarstvo, koja je zadužena za:

- Logističku i administrativnu potporu rada Savjeta za zapošljavanje općine Posušje;
- Pravovremeno i kontinuirano informiranje o svim programima (županijskim, federalnim, državnim i međunarodnim) od značaja za realizaciju ciljeva i aktivnosti definiranih Akcijskim planom;
- Potporu u izradi projekata definiranih Akcijskim planom.

Služba za zapošljavanje ŽZH – ured Posušje, preuzima odgovornost za:

- Pravovremeno informiranje o programima koje realizira Služba;
- Pružanje stručne potpore u pripremi projekata.

3.6. Monitoring i evaluacija

Metode i tehnike monitoringa i evaluacije

Za potrebe uspješne realizacije monitoringa i evaluacije koristit će se:

- izvješća nositelja realizacije programa/projekata
- evidentiranje programa, korisnika i usluga
- anketa među korisnicima i pružateljima usluga
- intervjui
- skale procjene
- analiza dokumentacije

Nositelji monitoringa i evaluacije

Nositelj monitoringa i evaluacije je Savjet za zapošljavanje općine Posušje.

Aktivnosti monitoringa i evaluacije će omogućiti efikasnije i učinkovitije implementiranje aktivnosti, a sam monitoring će se koristiti radi ostvarenja zacrtanih ciljeva. Svrha monitoringa i evaluacije je u tome da bismo usporedili stvarni napredak i plan te utvrdili aktivnosti koje je nužno poduzeti za ispravljanje odstupanja.

Adekvatno mjerenje učinjenog i postignutog će nam omogućiti pravovremene korekcije aktivnosti i načina upotrebe alociranih sredstava. Identificiranje uspješnosti omogućit će izbjegavanje činjenja istih pogrešaka.

Vremenski okvir

Monitoring se sprovodi kontinuirano za cijeli period implementacije Akcijskog plana zapošljavanja općine Posušje. Evaluacija će se sprovoditi jednom godišnje i pratiće efekte implementacije Akcijskog plana.

Predmet monitoringa i evaluacije

Monitoring i evaluacija predstavljaju cjelovito sagledavanje realizacije ciljeva Akcijskog plana kroz:

- Praćenje procesa implementacije;
- Praćenje rezultata sprovedenih aktivnosti;
- Procjenu utjecaja aktivnosti na kvalitet života korisnika usluga.

Indikatori

Indikatori napretka i uspješnosti ostvarivanja Akcijskog plana zapošljavanja, određeni su na razini ciljeva, programa i projekata. U realizaciji aktivnosti koristiti će se kvalitativni i kvantitativni indikatori.

Realizacijom Akcijskog plana zapošljavanja općine Posušje bi se krenulo sa aktivnim rješavanjem problema nezaposlenosti u općini Posušje. Zapošljavanje nezaposlenih osoba, uključujući i obavljanje stručne prakse u suradnji sa privatnim sektorom, imao bi značaj za općinu Posušje u smislu povećanja broja zaposlenih, smanjenje korisnika socijalne pomoći, smanjenje broja nezaposlenih na evidenciji Službe za zapošljavanje. Istovremeno, to bi značilo potporu poslodavcima koji imaju potrebu za angažiranjem većeg broja radnika kroz neku od gore navedenih mjera, aktivnije sudjelovanje općine Posušje u poticanje razvoja malih i srednjih poduzeća i poljoprivredne proizvodnje, kao i potporu početnicima u poslovanju za realizaciju svojih poduzetničkih ideja.

Nedostaci za realizaciju Akcijskog plana zapošljavanja općine Posušje mogli bi predstavljati nedostatak kapaciteta i mogućnosti obrazovnih institucija sa područja općine Posušje, kao i Županije Zapadnohercegovačke, da uvrste programe obuka za deficitarna zanimanja na tržištu rada; restriktivna fiskalna politika koja bi se oslanjala na povećanje ionako velikih nameta gospodarstvu; pad prihoda u proračunu općine Posušje koji bi se mogao odraziti na izdvajanja za mala i srednja poduzeća, poduzetnike, poljoprivrednike i stipendije.